

ПОПУЛЯРНА ЗЕМЛЕДЪЛСКА БИБЛИОТЕКА

СЕЛСКО СТОПАНСТВО

Редактиратъ:
Г.С.Клѣбаровъ и М.Стойковъ.

Развъждане, отгледване и
използуване на свинята

Ст. М. Лукановъ

Директоръ на завода за добитъкъ при гр.
Плѣвентъ.

(Съ 8 фигури въ текста).

КНИЖКА

22

Книгоиздателство
АГРАРИЯ — СОФИЯ

ЦѢНА

8.— 16

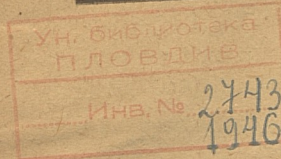
Излъзали отъ печатъ книжки:

Цѣна

- Книжка 1. Потрѣбни ли сж на земледѣлеца знания по земледѣлие? Отъ П. Дичевъ 1'60
- Книжка 2. Какъ трѣбва да уреди земледѣлецътъ стопанството си, за да бжде то доходно? (още не излъзла) —
- Книжка 3. Какъ да запазимъ влагата въ почвата? Отъ Ив. Ивановъ 1'80
- Книжка 4. Какво трѣбва да знае земледѣлецътъ при развъждането и отгледването на добитъка? Отъ Г. С. Хлѣбаровъ 2'—
- Книжка 5. Кръмното цвѣкло, неговото отгледване, запазване и използуване. Отъ Хр. Н. Моневъ 1'60
- Книжка 6. Какъ да направя добитъка си по-доходенъ? Отъ М. Стоевъ 1'80
- Книжка 7. Изборъ на прѣчки за ново лозе и посаждането имъ. Отъ Д. Бъчваровъ. (Второ издание) 2'80
- Книжка 8. Какъ да уреди овощната си градина? Отъ В. Георгиевъ. (Второ издание) 2'80
- Книжка 9. Какво трѣбва да знае земледѣлецътъ прѣди да почне да строи сгради въ стопанството си? Отъ инженеръ Т. Поптошевъ и Г. С. Хлѣбаровъ, агрономъ 1'80
- Книжка 10. Какъ се поправятъ развалени вина? Отъ Д. Овчаровъ. (Второ издание) 2'—
- Книжка 11. Зименъ и пролѣтенъ фий. Отъ Юрданъ Илиичевъ 1'60
- Книжка 12. Разумно развъждане, отгледване и хранене на домашнитѣ птици. Отъ П. Габровски 2'—
- Книжка 13. Какъ да си направя ново лозе? Отъ Н. Недѣлчевъ. (Второ издание) 3'—
- Книжка 14. Какъ мога да добия отъ пчелитѣ си по-голямъ доходъ? (Второ прѣработено и допълнено издание). Отъ Д. Стояновъ 6'—
- Книжка 15. Какви орджия и машини трѣбва да си набави земледѣлецътъ? (Нагласяване, употребление и запазване). Отъ инженеръ Р. П. Василевъ 2'30
- Книжка 16. Какъ да основемъ въ нашето село скотовѣдно дружество? Отъ М. Стоевъ 2'20
- (Слѣдва на вжтрѣшната страна на задната корица).

Популярна Земледѣлска Библиотека
„Селско Стопанство“

Книжка 22.

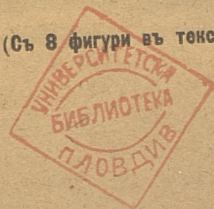
Развъждане, отглеждане и използуване на свинята

Отъ

Ст. М. Лукановъ

Директоръ на държавния заводъ за добитъкъ
край гр. Плѣвенъ.

(Съ 8 фигури въ текста).

Книгоиздателство „Агрария“

София, улица Вазовъ № 1.

ЗЕМЛЕДЪЛЦИ!

Четете и разпространявайте мѣсечното иллюстрирано списание

„ЗЕМЛЕДЪЛСКА ПРАКТИКА“.

което дава съвети и упътвания по всички селскостопански отрасли, а именно: лозарство, овощарство, пчеларство, земледѣлие, скотовѣдство, млѣкарство, винарство, зеленѣарство, бубарство, птицевѣдство, земледѣлско строителство, домакинство и пр.

„Земледѣлска практика“ се списва отъ вѣщи наши агрономи, специалисти и практики и дава 10 книжки годишно и 2 безплатни притурки, съ интересно съдържание — една за домакинята и една за дѣцата.

Абонамента за година е 25 лева, винаги прѣдплатени. Който запише 5 абонати, получава списанието даромъ.

Сп. „Земледѣлска практика“ е одобрено и прѣпоръчано отъ Министерството на Земледѣлието и Държавнитѣ Имоти съ окр. № 5154, отъ 16 юни 1920 год. и отъ Министерството на Народното Провѣщение съ окр. № 14750 отъ 3 юли 1920 год. за училищнитѣ библиотеки.

Абонирането и изпращането на абонамента става на адресъ: Книгоиздателство АГРАРИЯ, София, улица „Вазовъ“ № 1.

СЪДЪРЖАНИЕ.

Прѣдговоръ.

1. Условия за развъждането на свинята.
2. Особености, съ които се отличава свинята и развитието ѝ.
3. Свински раси (породи). Иоркширска свиня. Благородна германска свиня. Беркширска свиня. Монголица.
4. Изборъ на расата (породата), която трѣбва да развъждаме.
5. Развъждане на свинята. Изборъ на разплодницитѣ: а) Изборъ на нереза; б) Изборъ на свинката. Използуване на разплодницитѣ: а) Използуване на нереза; б) Използуване на свинката. Разпасване. Кога да се пущатъ свинкитѣ на нерезъ? Брѣмънность. Опрасване. Грижи около опрасената свинка и малкитѣ прасета. Отбиване на прасетата.
6. Хранене на свинетѣ. Видове храни. Приготвление на храната. Раздаване на храната. Храненето на свинетѣ съобразно възрастта и прѣдначението имъ.
7. Отгледване на свинетѣ: а) Оборно отгледване на свинетѣ; б) Пасбищно отгледване на свинетѣ.
8. Угояване на свинетѣ. Цѣль на угояването. Изборъ на свине за угояване. Кастрация (скопяване). Кое е най-благоприятното врѣме за угояване? а) Оборно угояване на свинетѣ; б) Пасбищно угояване на свинетѣ.
9. По-важнитѣ болести по свинетѣ. Червенка. Чума. Огненица. Гърлица.

ПРЪДГОВОРЪ.

Вслѣдствие на войната и лошата жътва прѣзъ 1918 г. броятъ, не само на едрия и дребния добитъкъ, но и тоя на свинетѣ, значително се намали и липсата на животински продукти, като: месо, млѣко, сирене, вълна, масъ и т. н. отъ день на день се чувствува все по-силно. Липсата на животински продукти се чувствува не само у насъ, но и у нашитѣ съсѣди и въобще у всички държави, които бѣха засѣгнати отъ свѣтовната война. При това положение необходимо е да се засили производството на животински продукти до такава степенъ, че не само да се задоволятъ нуждитѣ на нашия вътрѣшенъ пазаръ, но и да останатъ голѣми излишци за износъ на външния пазаръ. За да се постигне това, необходимо е, прѣди всичко, да се увеличи количеството на нашия добитъкъ, а това не

може да се постигне въ едно кжсо врѣме. Това важи за говеждия и овчия добитъкъ, защото кравата ражда годишно едно теле, а така сжщо и овцата — едно ягне и само въ рѣдки случаи двѣ. Едно по-бързо увеличение на количеството, за сега, е възможно само при свинетѣ. Тѣ прѣзъ послѣднитѣ 3—4 години значително намалѣха у насъ. Но при тазгодишната добра реколта, като се използва многоплодието на свинята (свинята се праси най-малко два пжти прѣзъ годината, като дава по 8—10 до 12 прасета при всѣко прасило), броятъ на свинетѣ въ страната би трѣбвало най-малко да се удесетори.

Свинята е единственото домашно животно, което съ най-голѣмъ успѣхъ може да се използва за бързото разрѣшаване на месната криза въ страната и за използване на голѣмитѣ излишци отъ зърнени храни за произвеждане на масъ, която има по-малкъ обемъ, по-лесно се транспортира и, изнесена на външния пазаръ, ще добие много по-добра цѣна, отколкото зър-

ното, употребено за произвеждането и.

Ето защо, засилването на свиневъдството въ нашата страна, особено при днешното лошо икономическо положение, е единъ въпросъ не само отъ частно стопанско значение, а сжщеврѣменно и отъ голѣма народностопанска важность. Засилването на свиневъдството трѣбва да се подпомогне съ всички срѣдства.

Цѣльта на настоящата книжка е да даде потребнитѣ познания и да улесни всички ония селски стопани, които се занимаватъ съ развъждане, отгледване и угодяване на свине.

Отъ автора.

1. Условия за развъждането на свинята.

Развъждането и отгледването на никое друго домашно животно не е тъй лесно и тъй евтино, както това на свинята. За храна на свинята могатъ да служатъ всички отпадъци въ земеделското стопанство, които по другъ начинъ не могатъ да се използватъ. Самиот отгледване на свинята е по-просто, по-обикновено и не изисква толкова много мѣсто и разноски, колкото сж нужни напр. за отгледването на говедото и коня. Поради това и поради възможността да се използватъ всички кухненски и други отпадъци въ стопанството, свинята може да се развъжда при всѣко земеделско стопанство, безразлично дали то е по-дребно или по-едро. Независимо отъ това, количеството на свинетѣ, което се държи въ едно земеделско стопанство, може, споредъ

нуждата и условията, лесно да се увеличи или намали въ всяко време.

Особено пригодни за развъждането и отгледването на свине сж нашитѣ селски земледѣлски и горски стопанства, защото стопанитѣ, или сами лично се занимаватъ съ тази работа, или пъкъ правятъ това на задружни начала и по тоя начинъ разноснитѣ за гледането и храненето на свинетѣ се много намаляватъ. Селото си наема единъ общъ свиѣарь, който изкарва свинетѣ по селското пасище или селското бранище, по стърнищата и угаритѣ, кждѣто, макаръ за другитѣ видове домашни животни и да нѣма храна, свинетѣ все ще намѣрятъ нѣщо.

Посрѣдствомъ никое друго домашно животно не би могло да се използва по-добрѣ, както многото царевица, която се добива въ изобилие у насъ, така и горската паша и желжда отъ горитѣ, както чрѣзъ свинята. Тамъ, кждѣто царевицата въ насъ особено добрѣ вирѣе, както е по Дунавската равнина, земледѣлцитѣ, вмѣсто да изкарватъ царевицата на пазаря, биха могли да я

прѣработятъ чрѣзъ изхранването на свинетѣ въ по-цѣнни, по-добрѣ заплащани и повече търсени животински продукти, каквито сж свинското месо и масѣта. Въ балканскитѣ и подбалканскитѣ мѣста, кждѣто картофитѣ вирѣятъ добрѣ, кждѣто горската паша, джбовиятъ и буковъ желждъ изобилствуватъ, има твърдѣ благоприятни условия за широкото развъждане на свинята. Ако и да не е възможно само съ добиванитѣ тамъ храни да става пълно угодяване на свинетѣ, тамъ биха могли тѣ да се развъждатъ въ голѣмо количество и като 8—12 мѣсечни прасета да се продаватъ, за да бждатъ откарани и доугоявани тамъ, кждѣто има въ изобилие царевица, ечмикъ и други храни. Отпадъцитѣ отъ мелницитѣ, кланицитѣ, гостилницитѣ и пр. не могатъ да се използватъ отъ никое друго животно тъй добрѣ, както отъ свинята. И понеже за нейното отгледване не сж необходими много обширни сгради, то при всяка мелница, кланица или гостилница, много лесно могатъ да се поставятъ за угодяване или развъждане по нѣколко свине.

Като изключимъ нѣкои краища въ западна и източна България и нѣкои балкански мѣста, гдѣто свинята се развъжда въ по-голѣмо количество, въ останалитѣ земледѣлски стопанства въ насъ не може и дума да става за свиневѣдство, защото при тѣхъ свинетѣ почти не се развъждатъ. Съ рѣдки изключения, въ всѣка земледѣлска кжща у насъ се срѣщатъ по 1—2 свине, но тѣ въ повечето случаи не сж прѣдзначени за разплодъ, а се държатъ за угояване, като коледни прасета. Това вече не е свиневѣдство, не е развъждане. И дума не може да става още за сега у насъ за свиневѣдство, което да е тѣсно свързано съ земледѣлското стопанство.

При развъждането на другитѣ домашни животни се правятъ много грѣшки отъ нашитѣ земледѣлци, но при развъждането на свинетѣ се правятъ най-голѣми грѣшки. Прѣнебрѣжението, съ което стопанитѣ земледѣлци се носятъ къмъ свинята, е много по-голѣмо, отколкото къмъ всѣко друго домашно животно. Въ послѣдно врѣме се забѣлѣзва малко по-голѣмо съзнание у нашитѣ земледѣлци

за голѣмото стопанско значение, което има свинята и, безъ много да жалятъ срѣдства, започнаха да търсятъ свински разплодници. Това не може да не радва всѣкиго.

Макаръ развъждането и отгледването на свинята да е много по-лесно, по-просто и по-евтино, отколкото това на всички други видове домашни животни, не трѣбва да се забравя, че свинята е много по-чувствителна къмъ болеститѣ, отъ които всѣка година измиратъ голѣмо количество свине. У насъ това става много често, защото не се обръща достатъчно внимание къмъ заболѣлитѣ животни и не се прави почти нищо за прѣдпазване отъ заразителнитѣ болести или за тѣхното ограничение. А тѣзи заразителни болести по свинетѣ върлуватъ много често и послѣдствията отъ това сж поразителни. Не сж рѣдки годинитѣ, когато свинетѣ въ цѣли околии, дори въ цѣли области, у насъ биватъ унищожавани отъ болеститѣ. Може би поради това обстоятелство, а така сжщо и поради недостатъчното съзнание за ползата отъ свинята, на сви-

невъдството не е дадено още подобающе мѣсто въ нашето земледѣлско стопанство.

Но и тамъ, където свиневъдството въ България е застъпено по-добрѣ, все още се правятъ много и твърдѣ голѣми грѣшки по отношение развъждането и отгледването на свинетѣ. По-важнитѣ отъ тѣзи грѣшки сж:

1. Несполучливъ изборъ на породата (расата).

2. Не добро гледане (лоши свинарници).

3. Неразумно хранене.

4. Не полагане никакви грижи при избора на разплодницитѣ, било женскитѣ или мъжкитѣ.

5. Прѣждеврѣменно използване на разплодницитѣ.

6. Невземане мѣрки за прѣдпазване свинетѣ отъ заразителни болести и за ограничаването имъ, когато се появятъ.

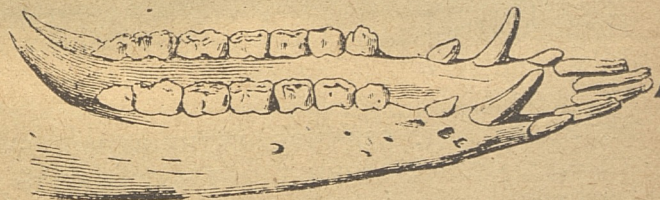
2. Особенности, по които се отличава свинята и развитието ѝ.

Свинята е млѣкопитающе животно. Тя има на краката си 4 прѣста, отъ които само

два оставятъ слѣди при стѣпването. Свинята е всеядно животно; тя яде, както животинска, така и растителна храна и затова и зѣбната ѝ система е пълна. Тя има 44 зѣба, разположени единъ срѣщу други (отгорѣ и отдолу), както слѣдва: $\frac{6}{6}$ рѣзци, $\frac{1}{1}$ $\frac{1}{1}$ кучешки зѣби и $\frac{7}{7}$ $\frac{7}{7}$ кѣтници (фигура 1 и 2).

Фиг. 1. — Свински черепъ.

Фиг. 2. — Долня челюсть отъ свински черепъ.

По никненето и смѣняването на зѣбитѣ можемъ да сѣдимъ за възраст-

та на свинята. Редътъ, по който жбигътъ никнатъ и се смѣняватъ, е приблизително слѣдния:

Първитѣ два рѣзци изкарватъ на възраст 1—2 мѣсеци.

Първитѣ два рѣзци се смѣняватъ на възраст $1\frac{1}{2}$ — 1 година.

Срѣднитѣ два рѣзци изникватъ на възраст 2—3 мѣсеци.

Срѣднитѣ два рѣзци се смѣняватъ на възраст 1—2 години.

Крайнитѣ два рѣзци и кучешкитѣ жбиги изникватъ прѣди раждането, а се смѣняватъ къмъ деветия мѣсець.

Първитѣ	}	кѣтници изникватъ на възра. 4—6 седмици
Вторитѣ		
Третитѣ		
Четвъртитѣ		
Петитѣ	}	се смѣняватъ „ „ $1\frac{1}{2}$ — 1 година
Шеститѣ		
Седмитѣ		
Четвъртитѣ до седмитѣ кѣтници		

включително сж постоянни, т. е. тѣ не се смѣняватъ.

Въ 18 мѣсечната възраст всички жбиги на свинята сж изникнали и промѣнени.

Стомахътъ на свинята е простъ. Пищеварителниятъ ѝ каналъ е 15—16 пжти по-дълъгъ отъ дължината на тѣлото ѝ. Храносмилането става много бърже, и поради това мжчносмилаемитѣ храни се използватъ сравнително не тѣй добръ отъ свинята. При раждането си, въ зависимостъ отъ расата, схранеността, здравословното състояние и възрастта на майката, живото тѣло на новороденитѣ прасенца се движи отъ 850 грама до 2 кгр. Растежътъ на свинята завършва съ настѣпването на четвъртата ѝ година.

Свинята може да достигне до 20 годишна възраст, но поради това, че плодовидостта ѝ намалява и качеството на месото ѝ се влошава, тя, като домашно животно, не се оставя да достигне до такава възраст. Въ зависимостъ отъ расата, фамилията, отъ която произхожда, и възрастта, свинята може да роди отъ 1—24 прасенца. Примитивнитѣ мѣстни раси прасятъ по-малко прасенца отъ културнитѣ (породиститѣ).

Половата зрѣлостъ, въ зависимостъ отъ расата и охраненостъта на животнитѣ, се появява къмъ 3—5 мѣсець слѣдъ ражданието имъ. Свинята носи около 112 дена или, както казватъ, три мѣсеци три седмици и три дни. Прасенцата се раждатъ обрасли съ косми. Веднага слѣдъ ражданието си, тѣ търсятъ цицитѣ на майка си и почватъ да бозаятъ. Четири до шестъ седмици слѣдъ опрасяването, свинята наново се разпасва (развива).

На мжжката свиня — нерѣза (виларя), всичкитѣ части на тѣлото сж по силно развити, отколкото тия на женската (свинката). Особено силно развити сж у нерѣза кучешкитѣ зѣби, които съставляватъ и оржжието му, съ което той напада и се охранява. Половиятъ органъ на нерѣза е твърдъ дълъгъ и отпрѣдъ е спиралообразно изкривенъ.

Свинката има отъ 10 до 16 цицки. За всѣко прасенце въ матката на свинката се намира отдѣлно ложе (плодова обвивка) и воденъ мѣхуръ. Ето защо, слѣдъ раждането, свинката изхвърля

толкова ложета, колкото прасенца е опрасила.

Характерно у свинята е и хрущялото продължение на носа, — зурлата (рилото), чрѣзъ която тя рови и си търси храната.

Въ зависимостъ отъ расата, ушитѣ на свинята сж или малки—стърчащи нагорѣ, или голѣми — клепнали надолу.

3. Свински раси (породи).

Сжществуватъ твърдѣ много свински раси по свѣта. Ние ще се ограничимъ да дадемъ нѣколко кратки свѣдѣния за тия свински раси, които иматъ най-голѣмо значение и сж разпространени въ насъ.

Ако си поставимъ за цѣль да по-драздѣлимъ сжществующитѣ сега въ България свински раси, като не обръщаме внимание на нѣкои незначителни външни бѣлѣзи, то ще имаме двѣ голѣми групи свински раси, а именно:

- 1) Необлагородени или примитивни и
- 2) облагородени или културни свински раси.

Къмъ първа група спадатъ необлагороденитѣ нашенски (мѣстни) свине, като: камчийската, бѣлоградчикската, орханийската и т. н. Тѣзи свине се отличаватъ съ своето тънко тѣло. високи крака, почти шарановиденъ гърбъ, покритъ съ дълга остра четина, тънка и дълга зурла. Тѣ сж къснозрѣющи и раждатъ по-малко прасенца. Къмъ храната не сж много взискателни; прѣзъ по-голѣмата часть отъ годината се задоволяватъ само съ това, което намиратъ на паша. Природнитѣ незгоди понасятъ по-леко, а къмъ болеститѣ не сж тъй чувствителни.

Къмъ втората група спадатъ английскитѣ свине (Йоркшири, Беркшири и пр.), Германската благородна свиня, Монголицата и още много други. Въ насъ тѣзи раси сж разпостранени чрѣзъ държавнитѣ заводи и земледѣлскитѣ училища. Така напр., извѣстнитѣ садовски свине не сж нищо друго, освѣнъ английската иоркширска свиня.

Всичкитѣ културни или облагородени свински раси, безразлично какви имена носятъ, сж произлѣзли отъ при-

митивнитѣ (необлагороденитѣ) свине на разнитѣ страни, чрѣзъ въздѣйствието на човѣка. Било чрѣзъ кръстосване, било чрѣзъ добъръ подборъ, по-добро хранене и гледане, отстранение на природнитѣ незгоди и т. н. отъ живущитѣ по-рано въ разнитѣ страни примитивни свине, свиневѣдцитѣ сж получили сегашнитѣ културни свински раси. Послѣднитѣ се отличаватъ отъ примитивнитѣ свински раси по това, че при тѣхъ всички ония части на тѣлото, които не даватъ добро месо, сж съвършено намалени; за смѣтка на тѣхъ сж развити пъкъ тия части на тѣлото. Кждѣто става най-много натрупването на доброкачествено месо, тлѣстини и пр: Свинетѣ отъ облагороденитѣ раси обикновено се отличаватъ съ по-къси крака, по-малка глава и зурла, по-широко тѣло и задница, закржглени бутове и пр. Освѣнъ това, тѣ сж по-ранозрѣющи и опрасяватъ повече прасета, но затова пъкъ сж по-взискателни къмъ храната и сж по-чувствителни къмъ природнитѣ незгоди и болеститѣ.

Отъ облагороденитѣ (културнитѣ) свински раси въ насъ сж разпространени, дѣвъ по-голѣми, дѣвъ помалки размѣри, английскитѣ Йоркшири и Беркшири и унгарскитѣ къдрави свини, наречени Монголица или Мангалица. Прѣзъ послѣднитѣ години бидоха внесени у насъ и Германскитѣ благородни свини. (Deutsches Edelschwein).

Срѣда между казанитѣ двѣ голѣми групи свински раси държатъ тѣй нареченитѣ подобрени свине. Тукъ спадатъ всички ония свине, които сж произлѣзли отъ примитивнитѣ, чрѣзъ въздѣйствието на културнитѣ, но не сж се напълно оформили като отдѣлни раси.

Йоркширската свиня (фиг. 3.) е произлѣзла отъ кръстосването на клепоухата мѣстна английска свиня, съ китайската, неаполитанската и други още свински раси. Тѣлото ѝ се отличава съ своята голѣма дължина и закръгленостъ. Главата при неугоенитѣ свини изглежда доста голѣма. челото широко и дълго. Ушитѣ ѝ сж срѣдно голѣми и малко клепнали. Цвѣтътъ ѝ е

фиг. 3. Йоркширска свиня.

бѣлъ, по нѣкой пжть съ възтѣмни пет-
на по кожата.

Косъмътъ на тѣлото ѝ е рѣдъкъ
и нѣженъ. Иоркширската свиня се от-
личава съ своята голѣма плодовитостъ.
Тя е твърдѣ скорозрѣла и бързо расте.
Израслитѣ свине тежатъ до 340 кгр., а
угоени достигатъ до 500—600 кгр.

Отъ Иоркширската свиня е произ-
лѣзла и така наречената Благородна
германска свиня (фиг. 4 и 5.) Тя се
отличава отъ Иоркширската свиня са-
мо по това, че профила на главата ѝ
е малко по-правъ и зурлата ѝ е по-дъл-
га. Тя е по-издържлива отъ английската,
не е толкова взискателна къмъ храната.
но е малко по-къснозрѣюща. На много
мѣста е извѣстна като германски типъ
английска свиня.

Беркширската свиня (фиг. 6) е про-
излѣзла отъ мѣстната английска свиня,
разпостранена по него врѣме въ граф-
ството Беркъ, чрѣзъ кръстосването ѝ
съ неаполитански нерѣзъ.

Беркширската свиня се отличава съ
своята издържливостъ и противостойчи-
востъ къмъ природнитѣ незгоди, бо-

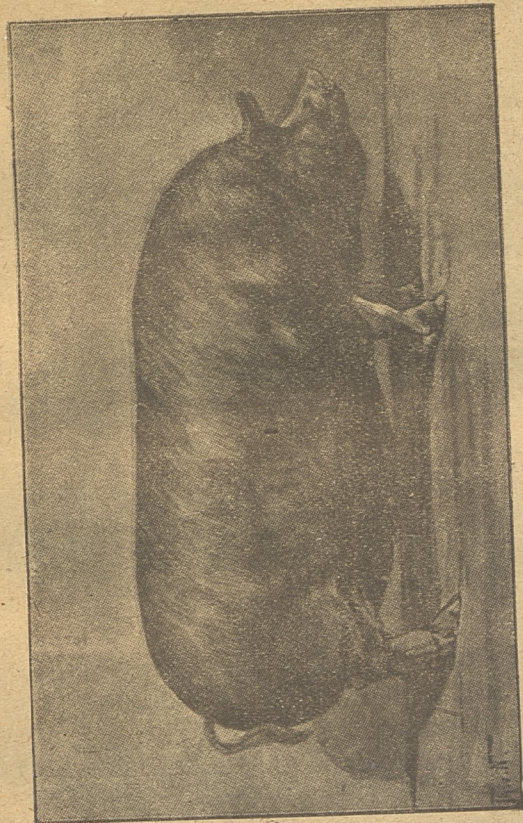

фиг. 4. Благородна германска свиня (нерѣзъ).

Фиг. 5. Благородна германска свиня (свинка).

Фиг. 6. Беркширска свиня.

леститѣ и пр. Тя не може да достигне голѣмината на бѣлитѣ английски свински раси, отъ които е по-подвижна и, като така, по-пригодна за пасбищно развъждане. Тѣлото ѝ е дълго, широко и дълбоко. То е покрито съ гъста и черна четина. Краката ѝ сж обикновено бѣли, главата ѝ е широка съ сравнително дълга зурла, ушитѣ ѝ сж сръдно голѣми и правостоящи. На носа си има бѣла проточена ивица. На върха на опашката и на разни мѣста по тѣлото си има бѣли петна. Не расте тъй бърже, както Йоркширската свиня. Сжщо и плодовитостта ѝ е по-малка отъ тази на Йоркширската. Свинкитѣ отгледватъ прасенцата си много добръ. Прасенцата имъ не сж тъй изнѣжени, както тия на бѣлитѣ английски свински раси. Угоени свине, на $1-1\frac{1}{2}$ годишна възраст, достигатъ до 200—300 кгр.

Монголицата, извѣстна въ насъ подъ името кждравата сръбска или унгарска свиня, (фиг. 7.) е разпространена въ България чрѣзъ държавнитѣ стопанства и отъ частни лица, които сж я внасяли най-вече отъ Сърбия. Въ Унгария има

Фиг. 7. Монголица.

двѣ отродия отъ Монголица: едни поедри, други по-дребни.

Тази свиня се отличава съ своята тѣсна и дълга глава, малки и остри уши, които стоятъ прави или малко напредъ наклонени и срѣдно дълго тѣло; ребрата не сж много закржглени, гърбъ остъръ. Тѣлото ѝ е покрито съ дълги, кждрави косми, обикновено свѣтлокестеняви, а по-рѣдко черни, но се срѣщатъ и чисто бѣли. Свинетѣ отъ тая раса сж къснозрѣющи. За угодяване ставатъ годни, слѣдъ като навършатъ 1½—2 години. Монголицата се отличава съ своята издържливостъ и противостойчивостъ къмъ болеститѣ и природнитѣ незгоди. Сланината ѝ въ качествено отношение е отлична. Свинкитѣ рѣдко опрасватъ повече отъ 6—8 прасенца. Угоени животни отъ тази раса могатъ да достигнатъ до 300 кгр.

4. Изборъ на расата (породата), която трѣбва да развъждаме.

Както при раавъждането на другитѣ видове домашни животни, така и при това на свинетѣ, трѣбва прѣди

всичко да разрѣшимъ правилно въпроса: какви животни ще развъждаме въ стопанството си, отъ коя раса (порода) да бждатъ тѣ, какви качества трѣбва да притежаватъ, или, както въ послѣдно врѣме се казва, какво развъдно направление и каква развъдна цѣль ще си поставимъ и ще се стрѣмимъ да постигнемъ при развъждането на свинетѣ.

Знае се, че свинята въ земледѣлското стопанство се използва по-едностранчиво, отколкото другитѣ домашни животни — тя се използва само за добиване на месо и масъ. Благодарение на това, колкото човѣкътъ се стрѣми да облагороди свинскитѣ породи и колкото послѣднитѣ ставатъ по-културни, толкова повече се намалява разликата между тѣхъ, толкова тѣ повече си приличатъ една на друга.

Най-добри свински раси ще бждатъ тѣзи, които най-бърже израстватъ, най-лесно се угодяватъ, най-скоро прѣвръщатъ храната, която имъ се дава, въ продукти (месо и масъ), имащи висока цѣна на пазаря. Както въ всѣко прѣд-

приятие, така и тукъ, печалбата е толкова по-сигурна и по-голяма, колкото по-бърже се обръща вложениятъ капиталъ.

Освѣнъ това, при избора на свинската раса, отъ голѣмо значение сж: плодовитостта на расата (колко прасета дава при всѣко опрасване), възпитателна ли е или не по отношение на храната, кротки ли сж животнитѣ, качеството на месото и масѣта, противостойчива ли е или не къмъ природнитѣ незгоди и болеститѣ и пр.

Спорѣдъ казаното по-горѣ, при избора на расата трѣбва да се даде прѣдпочитание на оная раса, която:

- 1) по-силно и бърже се развива,
- 2) не е много изнѣжена,
- 3) достатъчно е скорозрѣюща (въ по-кратко врѣме се завършва развитието на тѣлото ѝ),
- 4) не е прѣдирчива по отношение на храната, т. е. задоволява се съ по-прости и евтини храни, които уползворява добръ и бърже расте и се угоява.
- 5) по-плодовита е, т. е. опрасва повече прасета при всѣко прасило.

Отъ първостепенно значение, обаче, при избора на свинската раса сж стопанскитѣ и пазарнитѣ условия. За мѣста, където има обширни горски и полски пасища, ще трѣбва да се прѣдпочитатъ по-подвижнитѣ, по издръжливитѣ свине, такива които могатъ да използватъ пасищата и не сж тъй чувствителни къмъ природнитѣ незгоди. За такива мѣста трѣбва да изберемъ такава свиня, която може да устоява на дълъгъ пътъ, която може денемъ и нощемъ да стои на открито, да понася горещинитѣ, студа и влагата и т. н. Такива свине, разбира се, не сж културнитѣ свински раси: тѣ трѣбва да се търсятъ между мѣстнитѣ раси. За мѣста, където въ стопанството се получаватъ достатъчно храни, които, прѣди да се изнесатъ на пазаря, ще трѣбва да прѣминатъ прѣзъ стомаха на свинята и където свинята ще трѣбва да се гледа и храни прѣдимно оборно и отъ ржка, тамъ сж на мѣстото си по-тежки и ранозрѣющитѣ благородни свински раси.

Въ стопанства, поставени при условия, които прѣдставляватъ нѣщо сръдно между описанитѣ по-горѣ, т. е. дѣто е възможно свинетѣ да се гледатъ отчасти на паша и отчасти оборно, тамъ ще трѣбва да се прѣдпочитатъ за развъждане свински раси, които държатъ сръда между примитивнитѣ и културнитѣ. Такива сж подобренитѣ или облагородени свине. Такава свиня е напр. Германската облагородена мѣстна свиня. (фиг. 8). Условията у насъ, въ повечето случаи, сж такива, че отгледването на културнитѣ раси, тѣй както тѣ идатъ отъ чужбина, не сж на мѣстото си, защото тѣ сж по-чувствителни къмъ природнитѣ незгоди и болеститѣ, изискватъ по-добра храна, по-старателно гледане и по-удобни помѣщения, което прави отгледването имъ, при нашитѣ условия, неизносно.

По равнинитѣ и снабденитѣ съ желѣзопжтни съобщения мѣста у насъ най-подходящи за развъждане сж подобренитѣ чрѣзъ кръстосване съ английскитѣ Йоркшири и Беркшири мѣстни свини. Такава е и Германската обла-

Фиг. 8. Германска облагородена мѣстна свиня (чрѣзъ).

городена мѣстна свиня. Въ балканскитѣ области и изобщо въ мѣста съ обширни гори, ще трѣбва да се развѣжда мѣстната свиня и Монголицата, които могат да издържатъ на природнитѣ незгоди и по-дълъгъ пѣтъ при лутането си по горскитѣ и планинскитѣ пасища.

За равнинитѣ и по-нискитѣ мѣстна прѣпоръчвахме развѣждането на подобрената мѣстна свиня чрѣзъ кръстосването ѝ съ английскитѣ бѣла и черна раси. Това подобрене, обаче, не трѣбва да става безразборно, както до сега е ставало у насъ. Въ много населени мѣста дѣйствително, чрѣзъ кръстосването, се е постигнало извѣстно подобрене, обаче, много рѣдко може да се посочи на единъ създаденъ и затвърденъ „типъ“ подобрена мѣстна свиня. За да се постигне това, необходимо е да има единъ строгъ планъ при развѣждането. Трѣбва при кръстосването на мѣстната свиня съ английската (Йоркширъ или Беркширъ) да се стрѣмимъ да създадемъ една такава свиня, която да е запазила добритѣ качества на мѣстната (издържливостъ, непридирчивостъ

къмъ храната и др.), като ѝ се прѣдадатъ качества отъ английската (по-бързо развитие, по-голѣма угойливостъ, но-голѣма плодовитостъ и пр.) Чрѣзъ оставяне за разплодъ само тѣзи животни, които най-подхождатъ за нашитѣ условия и развѣждане по нататѣкъ помежду имъ, като се отстранява винаги това, което е негодно и се отклонява отъ нашата цѣль, лесно може да се създаде единъ установенъ типъ мѣстна подобрена свиня съ желанитѣ отъ насъ качества.

Отдѣлниятъ стопанинъ не може самъ да направи това. Необходимо е всички стопани отъ едно населено мѣсто да работятъ въ едно и сѣщо направление — да прѣслѣдватъ една обща развѣдна цѣль. А това тѣ могатъ да сторятъ, като се сдружатъ, т. е. като образуватъ свиневѣдно дружество. Разплоденъ материалъ, особено мъжки разплодници (нерѣзи), ще трѣбва да се взиматъ отъ държавнитѣ стопанства (заводитѣ за добитѣкъ и земледѣлскитѣ училища), където се развѣждатъ такива въ чисто състояние.

5. Развъждане на свинята.

Изборъ на разплодниците.

Щомъ веднѣжъ сме се установили на расата, която ще развъждаме, остава ни да си подберемъ подходящи мъжки и женски разплодници. Тукъ трѣбва да обърнемъ особено внимание, както на тѣлеснитѣ, така и на продуктивнитѣ имъ качества, защото отъ това ще зависи въ голѣма степенъ добрия или лошъ резултатъ отъ нашата развъдна работа.

Що се отнася до избора на свинкитѣ майки, а така сѣщо и на нерѣзитѣ, въ насъ се правятъ извънредно много грѣшки. Прѣди всичко, разплодниците трѣбва да сѣ отъ расата, която ще развъждаме. Тѣ трѣбва да отговарятъ на типа, който се стрѣмимъ да създадемъ. Освѣнъ това, разплодниците трѣбва да иматъ здраво и силно тѣлосложение, защото само такава тѣлосложение показва, че животнитѣ не сѣ боледували и че тѣ сѣ по-малко наклонни къмъ болести.

а. Изборъ на нерѣза.

Мъжкото и женското животно сѣ способни еднакво да прѣдаватъ своитѣ качества на приплодитѣ си. Но понеже нерѣзътъ се употребява за покриването на много свинки, неговото значение, като разплодникъ, става много по-голѣмо. Вслѣдствие на това, както при избора на нерѣза, така и върху неговото отгледване и хранение, трѣбва да се обърне по-голѣмо внимание. За съсжаление, у насъ съвършено не е така. Смята се обикновено, че нерѣзътъ е годенъ за разплодъ, щомъ той може да заплодява покрититѣ отъ него свинки. Повече отъ него не се изисква.

Способността на нерѣза да прѣдава по наслѣдство своитѣ качества зависи, прѣдивсичко, отъ това, дали той е здравъ и дали ще можемъ да го използваме по-дълго врѣме като разплодникъ. А здравието и продуктивността на нерѣза зависятъ отъ доброто му хранене и гледане и разумното му използване.

Тѣлеснитѣ форми на нерѣза трѣбва да бждатъ такива, че да отговарятъ на развѣдното направление, което сме избрали и развѣдната цѣль, която се стрѣмимъ да постигнемъ.

Той трѣбва да има мжжки изгледъ, защото практиката ни показва, че тия нерѣзи, които иматъ женски изгледъ, обикновенно не сж добрѣ развити, скачатъ бавно, не оплодяватъ добрѣ, приплодитѣ имъ сж малко и слабички и, което е най-важното, не прѣдаватъ добрѣ своитѣ качества по наслѣдство на потомството си. Темпераментътъ на нерѣза трѣбва да е живъ, но той не трѣбва да бжде злонравенъ.

Половитѣ органи да сж добрѣ развити. Особено да се гледа дали двѣтѣ яйца сж еднакво развити. Нерѣзи, които сж само съ едно яйце, не сж добри разплодници.

Важно е сжщо нерѣзътъ да нѣма наклонностъ къмъ кила, защото забѣлѣзано е, че това прѣдрасположение къмъ кила е наслѣдствено.

За нерѣзи се избиратъ тия мжжки прасенца, които сж най-добрѣ развити и които бозаятъ отъ срѣднитѣ цици на майка си.

Прѣдначениятѣ за нерѣзи прасенца трѣбва да се оставятъ да бозаятъ по-дълго врѣме (дори до 10 седмици). Особено внимание трѣбва да се обръща при избора на нерѣзъ за кръстосване или облагородяване на мѣстнитѣ раси.

Нерѣзътъ трѣбва да произхожда отъ добра и плодовита майка. Често пжти въ насъ на това не се обръща внимание, като се мисли, че плодовитостта зависи изключително отъ майката. По-голѣмата или по-малка плодовитостъ е лично (индивидуално) качество, което може да се придобива, задържа и засилва само тогава, когато постоянно и въ продължение на много поколѣния се съешватъ животни, които сж се отличавали съ своята плодовитостъ. Ако, напримѣръ, единиятъ отъ родителитѣ е съ по-малка плодовитостъ, то вслѣдствие на наслѣдствеността това ще укаже влияние върху плодо-

витостъта на приплодитъ, които ще се получатъ. Ето защо, единъ недостатъчно плодовитъ нерѣзъ указва влияние върху плодовитостъта на потомството си. И колкото повече свинки покрива такъвъ единъ нерѣзъ, толкова и по-връдно ще бжде неговото влияние. Затова, при избора на нерѣзъ, трѣбва да изискваме непрѣменно той да произхожда не само отъ плодови родители, но и прародителитъ му да сж се отличавали съ голѣма плодовитостъ.

Когато избираме нерѣзъ, трѣбва да гледаме той да не се намира въ много близко родство съ свинкитъ, които ще има да покрива, защото при някои други домашни животни близкото родствено развъждане не е тъй връдно, както при свинкитъ. Вслѣдствие на близкото родствено развъждане, настѣпва израждане и се получава хилаво потомство. Криви крака, прѣкалено дълъгъ и сѣдлестъ гърбъ, несъразмѣрна глава, малка плодовитостъ и пр., се явяватъ много често вслѣдствие на близкото родствено развъждане. По тия съображения, дребнитъ свинеждци

ще трѣбва да смѣняватъ нерѣзитъ, като си набавятъ такива отъ другадъ, за да избѣгнатъ близкото родствено развъждане. По сжщитъ причини и общинитъ отъ врѣме на врѣме трѣбва да промѣнятъ общинскитъ нерѣзи, като купуватъ такива отъ други села.

6. Изборъ на свинката.

Една добра свинка, която избираме за майка, трѣбва прѣди всичко да има женственъ изгледъ. Свинки, които иматъ груба и голѣма глава, сж обикновено лоши майки. Такива свинки сж или маломлѣчни или пъкъ злонравни спрѣмо прасенцата си и често пѣти ги изяждатъ.

Гърбътъ и кръстецътъ на свинката трѣбва да бждатъ прави и широки, ребрата по възможностъ издути навънъ, краката добрѣ поставени и бабкитъ (киткитъ) имъ да не бждатъ много дълги.

Избранитъ за разплодъ женски прасета трѣбва да произхождатъ отъ майки, които сж се отличавали съ своята плодовитостъ и млѣ-

чностъ, изобщо отъ свинки, които сж отглеждали добръ малкитѣ си. Произхождението е почти винаги най-сигурната гаранция за качеството на приплодитѣ. Ако свинката и нерѣзътъ, а така сжщо и тѣхнитѣ прародители въ продължение на много поколѣния, сж притежавали добри качества, можемъ съ сигурностъ да разчитаме, че и потомството ще прилича на тѣхъ.

Тѣй като всѣка свинка може да отхрани само толкова прасета, колкото цицки има на виметоси, то при избора на прасенца за разплодъ трѣбва да оставяме само тѣзи отъ тѣхъ, които иматъ повече цицки. Женски прасета, съ по-малко отъ 12 цицки, трѣбва да не се оставятъ за майки. Когато оставяме за разплодъ прасенца отъ собственитѣ си свинки, трѣбва да прѣдпочитаме тия, които сж сукали отъ срѣднитѣ цицки на свинката.

Прасенца, които още като кърмачета показватъ извънредно голѣма способностъ за нагояване, не сж добри за разплодъ, защото практиката показва, че такива прасета, когато станатъ свин-

ки, не се разпасватъ, или пѣкъ, ако се развиятъ и се заплодятъ, даватъ обикновено малко и не добръ развити прасета.

Използуване на разплодницитъ.

а. Използуване на нерѣза.

Половата зрѣлостъ на нерѣза настѣпва още въ петия мѣсецъ слѣдъ раждането му, а често пѣти и по-рано. Съвършено погрѣшно е, обаче, ако такива млади животни се употребятъ като разплодници. Въ зависимостъ отъ расата, нерѣзътъ трѣбва да се пуца на свинки, слѣдъ като е навършилъ поне 8 мѣсеци за културнитѣ раси и 10—12 мѣсеци за примитивнитѣ. Ако оставяме нерѣзътъ да покрива свинкитѣ, прѣди да е навършилъ горнята възраст, той остава недоразвитъ, рано се изтощава, а и поколѣнието му ще бжде хилаво. На това въ насъ трѣбва да се обърне особено внимание, защото на него се дължи въ голѣма степенъ неуспѣхътъ на нашето свиневѣдство. На единъ възраст-

тенъ нерѣзъ се смѣтатъ отъ 30 до 60 свинки. Когато оставимъ нерѣза да ходи свободно съ свинкитѣ, тогава му се смѣтатъ 30 свинки, а ако го пушаше отъ ржка и равномерно прѣзъ годината, можемъ да му дадемъ до 60 свинки.

Нерѣзътъ се използва обикновено до третата или четвъртата годишна възраст. По-дълго отъ горнята възраст се използватъ само нерѣзи, които се отличаватъ съ особено добри качества. По-дългото оставяне на нерѣза отъ казаната възраст не се прѣпорѣчва, защото по-старитѣ нерѣзи ставатъ много тежки и неудобни за покриване на млади и по-слаби свинки, а, освѣнъ това, и качеството на месото имъ слѣдъ тази възраст се много влошава.

Голѣма грѣшка се прави, гдѣто повечето нерѣзи, едва използвани една година, се скопяватъ, уговяватъ се и се колятъ. Въ втората година нерѣзътъ е въ най-голѣмата си сила и тъкмо тогава той ще трѣбва да се използва. По-добритѣ нерѣзи, които силно прѣдаватъ своитѣ качества по наслѣдство (иматъ голѣма наслѣдствена сила),

трѣбва да се използватъ по-дълго врѣме, (3—4, а даже и по-вече години). Но понеже застарѣлитѣ нерѣзи ставатъ тежки и сж неудобни за покриване на по-младитѣ свинки, то за послѣднитѣ въ такъвъ случай ще трѣбва да се държи и други по-пъргави лекъ нерѣзъ.

Искаме ли да имаме резултати отъ единъ добъръ нерѣзъ, трѣбва винаги да го хранимъ и гледаме добрѣ. По тоя начинъ ще запазимъ неговата енергия, за да може да изпълнява въ всѣко врѣме работата си, като мжжки разплодникъ. На това трѣбва особено да обърнатъ внимание нашитѣ общини, чийто грижи не само за нерѣзитѣ, но изобщо за мжжкитѣ разплодници, се състоятъ обикновено само въ покупката имъ, а по нататъшното имъ хранене, гледане и пр. се прѣдоставятъ на природата.

Макаръ и да сме подбрали най-добрия нерѣзъ, не гледаме ли го и не хранимъ ли го добрѣ, неговата полова енергия въ скоро врѣме се намалява, наслѣдствената му сила отслабва и въ рѣдки случаи можемъ да очакваме отъ него добри прасета.

6. Използуване на свинката.

Половата зрълост у женскитѣ прасета настѣпва още въ 4—5 мѣсеци слѣдъ раждането имъ, обаче въ тая възраст не трѣбва да допускаме тѣ да бждатъ покрити отъ нерѣзъ. За това у насъ не се държи никаква смѣтка. Ако едно 4—5 или 6 мѣсечно женско прасе бжде заплодено, много ясно е, че то ще остане за винаги неразвито, защото прѣди да е израсло и да се е уформило то само, ще трѣбва да отдѣля една голѣма частъ отъ храната, която му се дава, и за малкитѣ си прасета, които носи въ утробата си. Че и полученитѣ отъ такава още много млада; недоизрасла свинка прасенца ще бждатъ недоразвити и слаби прѣзъ цѣлия си животъ, е много ясно. При културнитѣ, ранозрѣющитѣ свински раси, женскитѣ прасета ще трѣбва да се пущатъ за пръвъ пѣтъ на нерѣзъ. слѣдъ като сж навършили 9—10 мѣсечна възраст, а при по-къснозрѣющитѣ свински раси, каквито сж въ повечето случаи нашенскитѣ свине, трѣбва да чакаме женскитѣ

да станатъ най-малко на 11—12 мѣсеца. За да спазимъ горното, необходимо е още въ 4-тия—5-тия мѣсець да отдѣлимъ женскитѣ прасета отъ мъжкитѣ.

Първескинкитѣ майки даватъ обикновено по-малко прасета. Това, обаче, не ни дава право да прѣцѣнимъ една първеския свиня за малоплодна, щомъ като тя е родила само 4—6 прасета.

Между 2-та и 5-та година свинкитѣ сж най-плодовити и най-млѣчни и, като така, прѣзъ това врѣме тѣ най-добрѣ отгледватъ прасенцата си. Ето защо, добритѣ майки трѣбва да се използватъ като такива поне 3—4 години. Голѣма грѣшка се прави у насъ, гдѣто щомъ една свинка стане на $1\frac{1}{2}$ —2 години, се уговява и се коли за Коледа. слѣдъ шестата година свинята вече не трѣбва да се употребява за разплодъ, защото плодовитостъта ѝ намалява, тя става много тежка и невнимателна къмъ прасенцата си и, освѣнъ това, месото ѝ става недоброкачествено.

Разпасване.

Разпасаностъта при свинката трае обикновено два дни. Ако прѣзъ тѣзи

два дни свинката не бжде покрита, тя прѣгаря и се разпасва (развива) слѣдъ 9—12 дни повторно. Четири, 6 или 9 седмици слѣдъ опрасването, свинката се разпасва наново.

Обикновено слѣдъ еднократното покриване на свинката отъ нерѣза, тя се заплодява. Покриването на една и сѣща свинка нѣколко пѣти трѣбва да се избѣгва, защото съ това само се изтощава нерѣзътъ. Покриването ѝ отъ два различни нерѣза, сѣщо не е за прѣпорѣчане, защото е намѣрено, че при подобно покриване, както при кучетата, се раждатъ прасенца и отъ единия и отъ другия нерѣзъ.

Кога да се пускатъ свинките на нерѣзъ ?

Това е единъ важенъ въпросъ за всѣки стопанинъ, който се залавя съ развъждането на свине. Развъждането може така да се нагласи, щото една свинка въ двѣ години да ни даде петъ прасила. При такова едно прѣсилено използване на свинката, тя бързо се изхабява, прасенцата ѝ не могатъ до-

статочно да бозаятъ и, освѣнъ това, такива свинки даватъ при всѣко прасило все по-малко и по-малко прасенца. Ето защо, най-разумното е, развъждането така да се нагласи, че отъ свинката да очакваме годишно само двѣ прасила. Въ таквъ случай, свинката ще се запази за по-дълго врѣме и прасенцата ѝ ще бждатъ отгледани по-добрѣ. Освѣнъ това, всѣки стопанинъ трѣбва така да си нагласи работата, че опрасването на свинките да става прѣзъ такова врѣме, когато отгледването на прасенцата е най-лесно, най-евтино и когато търсенето на такива прасета на пазаря е най-големо. При нашитѣ условия, най-добрѣ е свинките да се пускатъ на нерѣзъ пролѣтно врѣме, къмъ края на м. м. мартъ и априлъ, като се прави смѣтка опрасването да стане въ края на м. м. юли и августъ. Тогава свинката намира още достатъчно храна по полето, за да може съ по-малко даване на храна да отгледа малките си. Освѣнъ това, прѣди още да сѣ настѣпили студовѣтъ, ще имаме възможность да пускаме малките прасета да играятъ навънъ.

Второто заплodyванe трѣбва да стане къмъ края на м. м. октомври или ноември. за да стане въ такъвъ случай опрасването прѣзъ м. февруари или мартъ, когато слудоветѣ сж почти прѣминали и прасенцата, току-що поотраснали, ще могатъ да се изкарватъ на паша. Когато ще си оставяме прасета за разплодъ, трѣбва да избираме такива отъ пролѣтното опрасване, защото тѣ много по-добрѣ се развиватъ отъ есеннитѣ и зимнитѣ прасета.

Брѣменность.

Спомѣнахме вече и на друго мѣсто, че въ зависимостъ отъ расата, свинката носи 112—117 дни или срѣдно 3 мѣсеци, 3 недѣли и 3 дни. За да може свинята да се заплоди по-лесно, тя не трѣбва да бжде нито много слаба, нито пъкъ много нагояна. Тя трѣбва да бжде, както се казва, въ развѣдно тѣлесно състояние. т. е. малко по-долѣ отъ полуугоена, но по-горѣ отъ слаба. Въ такова състояние свинкитѣ не само че по-лесно се заплodyватъ,

но опрасватъ и повече и по-добрѣ развити прасенца.

Щомъ свинката се заплоди, тя става по-спокойна, вслѣдствие на което е наклонна къмъ нагояване. Едва къмъ втория мѣсецъ слѣдъ заплodyването, свинката почва да пуща коремъ. Двѣ до три седмици прѣди опрасването, млѣчнитѣ вени почватъ да надебеляватъ и цицкитѣ на вимето набжбватъ.

Прѣзъ врѣмето, до като трае брѣменностьта, свинката трѣбва да се храни добрѣ съ по-силна и питателна храна. Добрѣ е да се избѣгва даването на голѣмо количество храни, които причиняватъ затлъстяване. Желателно е брѣменната свинка да се изкарва постоянно на паша.

Наближи ли опрасването, цицкитѣ на вимето почватъ да се зачервяватъ и, при стискане, изпушатъ млѣко. Свинката става неспокойна и почва да носи или събира съ устата си слама и клечки въ нѣкое кюше на кочината си. Нѣколко дена прѣди опрасването, свинката трѣбва да не се пуща вече на паша, ако пастището е далечъ, а само да се оставя да се разхожда изъ двора или около

свинарницата. Ако до тогава свинката е живѣла заедно съ други свине, то нѣколко дена прѣди опрасването ще трѣба да я отдѣлимъ и да я поставимъ сама, като ѝ прѣградимъ едно по-широко мѣсто, било въ обора, кждѣто се държи едрия добитѣкъ, или пѣкъ друдадѣ, кждѣто стопанскиятъ дворъ позволява това.

Кѣмъ брѣменнитѣ свинки трѣбва изобщо да бждемъ по-внимателни; трѣбва да се избѣгватъ излишни гонения и неспокойства. За прѣдпазване отъ помѣтане, ще трѣбва да се избѣгва даването на брѣменнитѣ свинки вкиснати, мухлясали и въобще развалени и съмнителни храни.

Опрасване.

Щомъ забѣлѣжимъ, че опрасването е наближило, свинката трѣбва да се остави въ пълно спокойствие. Приятно е да се наблюдава, съ какво внимание и съ каква прѣдпазливостъ свинката изпълнява майчиния си дългъ. Дошло ли е врѣмето за излизане на малкитѣ

прасенца, свинката се слага на подготвеното си отъ по-рано легло и въ това положение дочаква, до като опраси и послѣдното си прасенце.

Количеството на прасенцата, които една свинка опрасва, зависи отъ възрастта ѝ, расата и пр. Първескинитѣ раждатъ обикновено по-малко прасенца. Между 2—3 годишната си възраст, свинката дава най-много прасета. Колкото една свинска раса се по-приближава до своя дивъ родоначалникъ, толкова и плодовитостта ѝ е по-малка. Дивитѣ свинки раждатъ само по 2—5 прасенца, свинетѣ отъ примитивнитѣ раси — малко повече, а тѣзи отъ културнитѣ (облагороденитѣ) раси даватъ дори до 20 прасенца.

Раждането при свинкитѣ става обикновено безъ особена мжчнотия. Отдѣлнитѣ прасенца излизатъ едно слѣдъ друго, въ продължение само на нѣколко минути, а понѣкога съ една пауза отъ $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ часъ. Рѣдко става нужда да се помага на свинката при раждането. Най-добрѣ е, ако не я тревожимъ съ

присъствието си, а наблюдаваме раждането отъ страна.

Слѣдъ излизането на прасенцата на бѣлъ свѣтъ, нѣкои прѣпоръчватъ да се отдѣлятъ веднага въ единъ постланъ съ слама сандѣкъ, поставенъ вѣнъ отъ оградата на майката. Това, обаче, не е нужно, защото само се безпокои майката, като мисли, че сме я лишили отъ прасенцата ѝ, а, освѣнъ това, безпокоятъ се и самитѣ прасенца. Подобно отдѣляне на прасенцата има смисълъ само при злонравнитѣ и станалитѣ много тежки майки, кждѣто сжществува опасностъ да бждатъ изядени или смачкани прасетата. Трѣбва, обаче, да не забравяме, че свинка, която яде малкитѣ си, трѣбва да се изключи отъ разплодъ.

Оставимъ ли малкитѣ прасенца да си стоятъ при свинката, тѣ веднага почватъ да търсятъ вимето на майка си и тамъ се затаяватъ. Нѣкои практикуватъ рѣзане върховетѣ на кучешкитѣ зжби на прасенцата, съ цѣль да прѣдпазятъ нараняването вимето на свинката, а освѣнъ това, когато порастнатъ, особено мжжкитѣ, да не имъ стърчатъ кучеш-

китѣ зжби навѣнъ. Спорѣдъ менъ, рѣзането зжбитѣ на прасенцата не е необходимо и може да се изостави.

Добритѣ майки оставатъ лѣгнали на сжщото мѣсто, докато се свърши окончателно раждането. Споредъ числото на прасенцата, раждането трае отъ 1—3 часа.

Всѣко прасенце е обвито въ отдѣлно ложе (плодова обвивка). Често се случва, че прѣди да сж излѣзли всички прасенца на бѣлъ свѣтъ, свинката изхвърля ложетата на роденитѣ прасета. Неопитнитѣ свиневѣдци често пжти мислятъ, че раждането е привършено. Обаче, не слѣдъ много врѣме се появяватъ и други прасенца.

При свинята случайтѣ на мжчно раждане сж много рѣдки. Ако се случи нѣкой пжтъ, добрѣ е да се опитае да помогнемъ при раждането на първото прасенце. За тая цѣль се измива добрѣ ржката намазва се съ чисто дървено масло и внимателно чрѣзъ бъркане се напипва първото прасенце, което полека се изтегля. Слѣдъ излизането на първото прасе, другитѣ излизатъ обикновено безъ за-

труднение. Ако стопанинът не се наема самъ да даде помощъ при случай на трудно раждане, най-добръ е да прибѣгне до помощта на близкия ветеринаренъ лѣкаръ или фелдшеръ.

Пжпътъ на малкитѣ прасенца при раждането се откъсва самъ. Не стане ли това при нѣкои прасета, или пъкъ ако кордонътъ на пжпа е много дълъгъ, тогава се постъпва по слѣдния начинъ: съ едната ржка, свита на юмрукъ, хващаме пжпа до самата му основа, а съ другата ржка, било съ помощта на ногтѣтъ, било съ чисти ножици, откъсваме или отрѣзваме висящото подъ свитата на юмрукъ ржка черво, безъ прѣдварително да го вързваме или осукваме.

Изхвърленитѣ отъ свинката слѣдъ раждането ложета трѣбва да се прибератъ и изнесатъ, защото, ако се оставятъ, свинката ги яде, отъ което, не само че добива разстройство въ храносмилателнитѣ си органи, но добива и привичка да изяжда прасетата си.

На свинката се оставятъ най-много толкова прасенца, колкото цицки има

тя на вимето си. Често пжти свинката опрасва повече прасета, отколкото цицки има. Въ такъвъ случай, необходимо е нѣкои отъ прасенцата да се убиятъ, или пъкъ, ако имаме друга опрасена съ по-малко прасенца свинка, да ѝ ги прѣдадемъ. За успѣшното прѣдаване на прасенца отъ една майка на друга, трѣбва прасенцата отъ двѣтъ майки да се напрѣскатъ съ спиртъ или друга миризлива течностъ. По такъвъ начинъ, свинката, на която ще прѣдадемъ прасенца, неможе по миризмата да различи своитѣ отъ чуждитѣ прасета и лесно приема даденитѣ ѝ.

Свинката кърми прасенцата си отъ 8 до 10 пжти прѣзъ деня.

Грижи около опрасената свинка и малкитѣ прасета.

Съ опрасената свинка трѣбва да се отнасяме кротко и добръ, да избѣгваме всѣкакъвъ шумъ и дѣйствия, които могатъ да я безпокоятъ или тревожатъ. Ако се разтревожи свинката, не само че ставатъ промѣни въ млѣкото ѝ, което

се отразява злѣ върху прасенцата, но се има опасност да сгази или смачка нѣкое отъ прасенцата си.

Първитѣ два дни слѣдъ опрасването свинката трѣбва да се храни умерено и прѣимуществено съ лесносмилателни и течни храни. По-послѣ тя трѣбва да се храни по-силно и по-често прѣзъ деня, като се подбиратъ храни, които подпомагатъ за отдѣлянето на повече млѣко, каквито сж: ржжената и ечмяна ярма, картофитѣ, тиквитѣ и пр. Развалени, вкиснати или плѣсенявали храни трѣбва да се избѣгватъ. Леглото на свинката трѣбва да бжде винаги постлано съ суха и чиста слама.

Здравитѣ и добрѣ гледанитѣ и хранени свинки опрасватъ сжщо така здрави, силно развити и енергични прасенца, които скоро слѣдъ раждането си се съвзематъ и могатъ вече сами да се пазятъ и избѣгватъ всѣка опасност. Тѣ въ скоро врѣме свикватъ съ привичкитѣ на майка си, нагаждатъ се на тѣхъ и се пазятъ да не бждатъ смачкани. Прѣзъ първитѣ седмици прасенцата водятъ застоялъ животъ. Слѣдъ като се

набозаятъ, тѣ се натрупватъ на купъ едно върху друго, обикновенно опрѣни до майчиното си тѣло, за да използватъ и нейната топлина. Едва къмъ края на втората седмица тѣ ставатъ подвижни и почватъ да тичатъ и играятъ около майка си. Тогава вече е врѣме да имъ се даде възможностъ да излизатъ на свобода съ майка си. Най-малко 3—4 часа дневно малкитѣ прасета трѣбва да се изкарватъ на вънъ съ майка си, кждѣто да могатъ да дишатъ чистъ въздухъ и си потичатъ и поиграятъ, колкото имъ се иска. Даже и прѣзъ зимата, въ топлитѣ обѣдни часове, изкарването на малкитѣ прасета трѣбва да става ежедневно, защото сурхиятъ студъ не имъ врѣди. Прасенцата трѣбва да се пазятъ, обаче, отъ влажното студено врѣме и отъ прѣкалено силното слънце. Пушанитѣ на свобода малки прасенца почватъ да търсятъ сами храна, ровятъ съ зурличкитѣ си и поглъщатъ частички отъ прѣстъ и всичко онова, което имъ се вижда вкусно. Когато навършатъ 3 седмици, тѣ сж толкова напрѣднали, че могатъ да сдѣв-

кватъ и поглъщатъ цѣли ечмени зърна и ние вече трѣбва да започнемъ да имъ даваме такава храна. За тая цѣль добръ е да се остави на кочината една дупка, прѣзъ която да могатъ да излизатъ прасенцата навънъ, кждѣто имъ се оставя въ едно коритце по малко ечемикъ, за да ядатъ, безъ да бждатъ обезпокоявани отъ майка си. По-подходяща добавъчна храна къмъ майчиното млѣко отъ ечмика и овеса за прасенцата въ тази имъ възраст нѣма. Като ечмикътъ, така и овесътъ се даватъ на цѣли зърна, сухи или накиснати прѣдварително въ вода. Съ тази храна, остритѣ жбчета на прасенцата се позатпяватъ. Освѣнъ това, малкиѣ прасенца се привикватъ и да дѣвчатъ, а стомахътъ имъ свиква да смила твърди храни.

Отбиването на прасетата.

Въ първитѣ двѣ седмици слѣдъ раждането, прасетата трѣбва да се хранятъ само съ майчиното млѣко. Слѣдъ това, обаче, както видѣхме по-горѣ,

трѣбва да започнемъ да имъ даваме като добавъчна храна по малко цѣли зърна ечмикъ или овесъ. Отначало е достатъчно, ако на едно прасенце се дава по 50—100 грама зърна, но отъ четвъртата седмица нататкъ храната имъ трѣбва постоянно да се увеличава, за да достигне до 1 кгр. дневно, до деня на отбиването имъ. Отъ четвъртата седмица нататкъ, прасенцата могатъ да се изкарватъ на паша заедно съ майкиѣ си. Въ тази възраст тѣ сж достатъчно закрѣпнали, за да могатъ да издържатъ и по-дълъгъ пѣтъ до пасището и обратно.

Гръшките, които се правятъ при храненето и гледането на малкиѣ прасета, иматъ лоши послѣдствия за тѣхното развитие и тѣ съ никакви срѣдства немогатъ напълно да се поправятъ. И при свинетѣ, както при всички други домашни животни, развитието на животното въ младата възраст е отъ рѣшающе значение за качеството му като бждащъ разплодникъ.

Практиката ни показва, че майчиното млѣко е най-добрата храна за

малките, защото то съдържа всички хранителни вещества, необходими за правилното развитие на животинското тѣло, въ лесноприемлива и лесносмилателна форма. Освѣнъ това, млѣкото съдържа още и такива вещества, които запазватъ или прѣдпазватъ малките животни отъ разнитѣ болести или пъкъ, ако се разболѣятъ, тѣ спомогатъ за по-лесното прѣкарване на болеститѣ. Ето защо е необходимо прасенцата да се оставятъ да бозаятъ колкото се може по-дълго врѣме отъ майка си. Това е особено важно за тия прасенца, които мислимъ да оставимъ за разплодъ.

Лишаването на прасенцата отъ майчиното имъ млѣко не трѣбва да става въ никакъвъ случай по-рано отъ 6 седмичната имъ възраст. Въ това отношение у насъ се правятъ голѣми грѣшки. За да могатъ свинките да се прасятъ по 3 пѣти въ годината или 5 пѣти въ двѣтѣ години, повечето свиневъдци отбиватъ малките прасенца веднага слѣдъ навършването на 4 седмици. Че такива недобозали прасета оставатъ

за винаги слаби и недоразвити, е много ясно.

Ако отъ 3-тата седмица на прасенцата се почне да се дава овесъ или ечмикъ, отначало по малко, а въ послѣдствие до 1 кгр. и повече на глава, въ шестата седмица прасенцата ще бждатъ така подготвени, че могатъ вече напълно да се лишатъ отъ майчиното си млѣко. Подлежащитѣ на отбиване прасета се отдѣлятъ веднага отъ майките си и въ продължение на 1—2 дни тѣ се помирятъ напълно съ новото си положение.

Обикновено не всичките прасенца отъ едно прасило сж еднакво развити. Нѣкои отъ тѣхъ оставатъ по-слаби отъ другитѣ. За прѣпорѣчване е, въ такива случаи, отбиването на прасенцата да не става наведнажъ, а на нѣколко пѣти, като по-силнитѣ прасета се отбиятъ слѣдъ 6-та седмица, а по-слабитѣ се оставятъ да бозаятъ още 1 или 2 седмици. Това се отразява добръ и върху самата майка, защото тя не чувствува толкова силно липсата на прасенцата си, както ако я отдѣлимъ изведнѣжъ

отъ всичкитѣ и рожби. Свинята слѣдъ отбиването на прасетата прѣгаря лесно, по-лесно отъ всички домашни животни, безъ особени лоши послѣдствия за нея, затова не е необходимо да се взиматъ каквито и да било мѣрки за прѣдпазването ѝ.

Мажжитѣ прасенца, които нѣма да се оставятъ за нерѣзи, най-добрѣ е да се кастриратъ въ 3-та—4-та седмица слѣдъ раждането имъ. Въ тази си възраст тѣ най-лесно понасятъ тази операция, а освѣнъ това, ако се уговяватъ въ бждаще, иматъ по-доброкачествено месо. На отбититѣ прасенца трѣбва да се дава дебела и суха постеля и да се хранятъ по-често пѣти прѣзъ деня.

6. Хранене на свинетѣ.

Свинята е всеядно животно — тя яде и растителна и месна храна и въобще всички отпадъци. Затова, въ повечето случаи, нейното хранене не може да се подложи на такава строга научна контрола, какъвто е случая напр.

при храненето на говеждия добитѣкъ. Ето защо, ние избѣгваме да се спираме въ подробности върху разнитѣ теоретични начини за опрѣдѣляне дажбитѣ на свинетѣ, а ще се ограничимъ да разгледаме по-важнитѣ храни, които могатъ да служатъ у насъ за храна на свинетѣ и да дадемъ само нѣкои общи практически упѣтвания върху храненето на свинкитѣ-майки, прасенцата и свинетѣ за уговяване, имайки прѣдвидъ нашитѣ селско-стопански условия. Това ни се налага, толкова повече, че въ насъ свине се развъждатъ въ ограниченъ размѣръ почти въ всички дребни земледѣлски стопанства и тѣхното отгледване, при тия условия, ще бжде стопански най-износно, ако се използватъ най-разумно всички разполагаеми въ стопанството отпадъци и произведени въ него храни, безъ да се купуватъ такива отъ пазаря.

Видове храни.

Отъ зърненитѣ храни най-добра храна за свинетѣ е ечмикътъ, не само за това, че свинетѣ го ядатъ съ

най-голѣма охота, но и затова, че по съставнитѣ си чости той, може да се каже, е между другитѣ храни най-свършената храна. На по-старитѣ свине ечмикътъ се дава въ форма на едра ярма, а на по-младитѣ, той може да се даде само прѣдварително накуснатъ. За прѣпоръчване е, обаче, и на по-младитѣ свине да се дава въ форма на едра ярма, защото накуснатиятъ ечмикъ е по-мѣчносмилаемъ. На малкитѣ прасенца се дава обикновено на цѣли зърна. Ечмикътъ е най-добрата храна за свинки съ малки прасенца, защото той дѣйствува благоприятно върху млѣчността. Въ послѣдния периодъ на угодяването, съ помощта на ечмяна ярма се поправя до голѣма степенъ качеството на сланината, която отъ ечмика става по-твърда, блѣстяща и бѣла като снѣгъ.

Овесътъ е, сѣщо така, добра храна за свинетѣ, но примѣсенъ съ други храни, като: царевица, картофи и пр.

Пшениченитѣ трици се приематъ охотно отъ свинетѣ, но въ по-голѣмо количество, тѣ не се използватъ отъ тѣхъ толкова добрѣ.

По-малко за прѣпоръчване сѣ ржжѣта и просото, като храна за свинетѣ. Храненето на младитѣ прасета съ ржжѣ и просо трѣбва да се избѣгва, защото намѣрено е, че тѣ причиняватъ при тѣхъ схващане и вкоченясване на ставитѣ.

Най-позната и най-много употребявана храна за свинетѣ е царевицата, която е и най-богата на масноти. Размѣсена съ овесъ, тя може да замѣсти напълно ечмика, както при опрасенитѣ свинки, така и при прасенцата, които се отгледватъ за разплодъ. Като храна за угодяване, царевицата е една отъ най-добритѣ, макаръ че месото и сланината на угодяванитѣ изключително съ царевица свине да не сѣ отъ най-добро качество.

Джбовиятъ и буковиятъ желждъ, а така сѣщо и дивитѣ кестени. сѣ сѣщо добра храна за свинетѣ. Когато свинетѣ се хранятъ съ желждъ, трѣбва да имъ се дава по-често вода, защото желждътъ прѣдизвиква силна жажда. Угодяванитѣ сѣ дж-

бовъ желждъ свине даватъ по-твърда
санина.

Тиквитѣ, картофитѣ, голията, цвеклото, зеленитѣ или опадали плодове сж твърдѣ добри храни за свинетѣ. Картофитѣ трѣбва да се даватъ на свинетѣ варени, защото суровитѣ картофи могатъ да имъ причинятъ заболѣване. Особено внимателно трѣбва да се изхранватъ прокълняли картофи, които, ако не сж добрѣ сварени, могатъ да причинятъ отравяне или най-малкото помѣтане у праснитѣ свинки. Тиквитѣ могатъ да се даватъ на свинетѣ сурови, нарѣзани на едри парчета. Голията и цвеклото се даватъ сжщо така сурови и безъ да се рѣжатъ (цѣли).

Отъ зеленитѣ храни, най-добра за свинетѣ е детелината, слѣдъ това иде люцерната, експарзетата и т. н. По-добрѣ е свинетѣ да се оставятъ да пасатъ тѣзи трѣви, отколкото да имъ се даватъ накосени.

Отъ фабричнитѣ отпадъци, които се получаватъ въ насъ и могатъ да се използватъ отъ свинетѣ, заслужаватъ да се споменатъ бирената каша, кашата

отъ спиртнитѣ фабрики и разнитѣ видове кюспета, които се получаватъ отъ фабричитѣ за добиване на растителни масла.

Бирената каша, смѣсена съ други храни, може да се употребѣи отлично за храна на свинетѣ.

Кашата отъ спиртнитѣ фабрики може да служи за храна на свине, които се угояватъ, но не и за тѣзи за разплодъ. При свинетѣ за угояване, за да се избѣгне убиването на апетита имъ, трѣбва кашата да се дава, или смѣсена съ други храни, или пъкъ промѣнчиво — единъ день каша, единъ день друга храна и то не въ голѣмо количество.

Отъ кюспетата, сусамовото, орѣховото и лененото могатъ да се даватъ въ малки количества на свинетѣ и то размѣсени съ други храни.

Фабричнитѣ отпадъци, за които се спомена по-горѣ, не се намиратъ на всѣкъждѣ и въ голѣмо количество у насъ. Затова тѣ иматъ значение, като храна за свинетѣ, само въ извѣстни мѣста.

Млѣчнитѣ отпадъци отъ мандритѣ и бачиитѣ (цвикътъ, суорватката и др.) сж особено добри храни за свинетѣ, защото сж лесномилаеми и се приематъ съ голѣма охота отъ тѣхъ. Чрѣзъ тѣзи храни се улеснява до голѣма степенъ отгледването на малкитѣ прасета и изобщо на всички свине, оставени за разплодъ. Млѣчнитѣ отпадъци сж сжщо така отлична храна и за свине, които угодяваме, особено въ началото на угодяването. Месото и сланината на свине, угодявани съ такива храни, сж много доброкачествени.

Често пжти се забѣлѣзва, че свинята яде прѣстъ, варъ отъ стѣнитѣ и др. Това показва, че тя има нужда и отъ минерални вещества. Щомъ като въ храната, която се дава на свинята, не се намиратъ въ достатъчно количество минерални вещества, нужни за образуване на тѣлото, тя се стрѣми по нѣкакъвъ начинъ да си набави тѣзи вещества. Свинетѣ, които се изкарватъ постоянно на паша, намиратъ необходимитѣ минерални вещества въ почвата, като ровятъ. На свинетѣ, обаче, които

се отгледватъ затворени въ свинарника, ще трѣбва да се хвърля отъ врѣме на врѣме помалко пепель, дървени или каменни вжглища, хоросанъ отъ опадали стѣни и пр.

Отъ врѣме на врѣме трѣбва да се дава на свинетѣ и по-малко соль (5—7 грама дневно на възрастна свиня). Когато, обаче, на свинетѣ се даватъ остатъцитѣ отъ кухнята или пѣкъ млѣчни отпадъци, не е необходимо да имъ се дава соль, защото тѣзи храни сж достатъчно солени. Трѣбва да се знае, отъ друга страна, че свинята е най-чувствителна къмъ сольта и, ако ѝ се даде такава въ по-голѣмо количество, тя причинява при праснитѣ свинки помѣтане а даже и отравяне.

Приготовление на храната.

Свинята не здѣква храната си добрѣ, а се задоволява саао да я поомачка и разкжса съ жбитѣ си. За да се използва храната отъ свинята по-добрѣ, тя трѣбва да ѝ се даде въ една по-пригодна за приемаие форма. Споредъ

направенитѣ опити, зърненитѣ храни, дадени на свинята цѣли, безъ да сж прѣдварително смлѣни на ярма, оставатъ почти наполовина неизползувани. Професоръ Леманъ отъ Гьотингенския университетъ е намѣрилъ, че отъ 100 кгр. зърнени храни, изхранени, безъ да сж били по нѣкакъвъ начинъ прѣдварително подготвени, оставали неизползувани отъ свинята, както слѣдва:

при овеса 48·8 кгр.

„ зчмика 54·8 кгр.

„ ржжъта 48·8 кгр.

Трѣбва сжщо така да се спомене, че мненията на практицитѣ по този въпросъ сж твърдѣ различни. Едни твърдятъ, че трѣбва да се избѣгватъ всѣкакви особени приготовления на хранитѣ, съ които се хранятъ свинетѣ, тъй като ползата, която се добива отъ приготовленияето на храната, не оправдавала сторенитѣ по него разноски. Други пъкъ мислятъ, че приготовленияето на нѣкои храни е необходимо, защото тѣ чрѣзъ това значително по-добрѣ се използватъ. Най-добрѣ е да се избѣгватъ особенитѣ приготовления на нѣкои

храни, като напр. варенето на тиквитѣ, цвеклото и пр.; но смилането на зърненитѣ храни на едра ярма или най-малко прѣдварителното имъ на кисване въ вода, сж работи, които трѣбва да се прѣдприематъ, защото по-доброто използване на приготвенитѣ така храни отъ свинята оправдава напълно направенитѣ за това разноски.

Смилането на зърненитѣ храни на ярма е абсолютно необходимо при хранението на стари свине. Само при младитѣ прасенца е за прѣдпочитане зърненитѣ храни да се даватъ цѣли, защото съ това тѣ свикватъ да дѣвчатъ.

Всички зелени храни е по-добрѣ да се даватъ цѣли.

Твърдитѣ храни трѣбва да се даватъ на свинята отдѣлно отъ течнитѣ, защото така свинята се принуждава да ги здѣква и наслюнчва по-добрѣ и по тоя начинъ се осигурява по-доброто смилане и използване на хранитѣ.

Съвсѣмъ погрѣшно е да се дава на свинетѣ храната въ форма на боза или съвсѣмъ рѣдко тѣсто, както оби-

кновено това се практикува у насъ. При такова хранене, свинята поглъща храната лакомо, безъ да я дъвче и, слѣдователно, безъ да я размѣси достатъчно съ слюнката. Вслѣдствие на това, храната неможе да се смели и да се използва добръ. Освѣнъ това, ако храната на свинята се направи много водна, тя се принуждава да поглъща повече вода, отколкото ѝ е необходима, стомахътъ ѝ се попълва съ вода и не може да побере потрѣбното количество храна, вслѣдствие на което свинята не може да се развива правилно. Ако по нѣкакви съображения ще трѣбва нѣкои храни да се изхранватъ въ форма на тѣсто, то трѣбва да се прави по възможность по-гъсто, та свинетъ да се принудятъ поне отчасти да го здѣвкватъ.

Течнитъ храни (суроватка, мжтеница, помия отъ кухнята и пр.), а така сжщо и водата за пиене, не трѣбва да се даватъ много студени. Поднасянето имъ трѣбва да стане $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ часъ, слѣдъ като свинетъ сж изяли храната си.

Раздаване на храната.

Колко пжти да хранимъ свинята на день, зависи отъ много условия. Дневната дажба на свинята е най-добръ да се поднася на три пжти — сутринъ, обѣдъ и вечеръ. Винаги трѣбва да се поднася храната на свинята въ едно и сжщо врѣме, защото съ това се избѣгва излишното ѝ дразнене. Никой пжтъ не трѣбва да се насипва повече храна, отколкото свинята може да изяде наведнъжъ, защото остатъцитъ отъ храната лесно се вкисватъ и могатъ да прѣдизвикатъ нежелателни стомашни разстройства у животното. Прѣди всѣко хранене, сждоветъ, въ които се дава храната на свинетъ, трѣбва да се изчистватъ добръ.

Прѣминаването отъ една храна къмъ друга трѣбва да става не изведнъжъ, а постепенно. Най-напрѣдъ, въ първитъ нѣколко дни, двѣтъ храни се даватъ смѣсено, за да привикнатъ свинетъ по-лесно къмъ новата храна.

Храненето на свинетъ съобразно възрастта и прѣдначението имъ.

За доброто хранене не е достатъчно да имаме само много и разнообразни храни, но е потребно и да се знае, каква цѣль се постига съ всѣка отдѣлна храна и какви сж нуждитъ на животнитъ, които хранимъ. А нуждитъ отъ хранителни вещества на една свиня, която отгледваме за разплодъ, се отличаватъ отъ тѣзи на свиня, която уговяваме; едно прасе, което още расте, изисква по-друга храна отъ възрастната вече свиня. До като отъ свинята за разплодъ ние очакваме по възможностъ повече и по-добри прасенца, отъ свинята за уговяване очакваме повече и доброякостно месо или сланина и пр. Съобразно съ цѣльта, за която се държи свинята, трѣбва да се избиратъ и най-подходящитъ храни, а освѣнъ това да се гледа храненето да бѣде колкото се може стопански по-изгодно (евтино). Иначе крайниятъ резултатъ отъ храненето нѣма да бѣде задоволителенъ.

а. Хранене на брѣменнитъ (праснитъ) и опрасенитъ свинки.

Брѣменната свинка не трѣбва да се храни, за да затлъстѣва, защото тлъститъ свинки раждатъ малки и слаби прасенца и нѣматъ достатъчно млѣко за изхранване на прасетата си. Освѣнъ това, затлъстѣлитъ свинки сж много тежки и невнимателни спрѣмо малкитъ си; тѣ прѣмазватъ голѣма частъ отъ прасенцата си слѣдъ раждането. Ето защо, на праснитъ свинки не трѣбва да се даватъ храни, които спомагатъ за образуването на тлъстини. Това не значи, обаче, че такива свине не трѣбва да се хранятъ напълно и до наситяване. Най-подходяща за такива свинки храна е ечмяната ярма. Прѣзъ зимнитъ мѣсеци, на праснитъ свинки се даватъ дневно по 5—6 кгр. нарѣзани на парчета тикви, или 3—4 кгр. варени картофи, или 4—5 кгр. крѣмно цвекло или голия, кѣмъ които се прибавя и 2—2½ кгр. ечмяна ярма. Прѣзъ лѣтото, когато свинетъ могатъ да излизатъ на паша, ечмяната ярма може да се намали до

1—1½ кгр. дневно. Най-добра паша за праснитѣ свинки сж детелиновитѣ, люцерновитѣ и експарзетовитѣ ливади, но, при липса на такива, и всички други ливади съ сладки трѣви подхождатъ за цѣлѣта.

Нѣколко дни прѣди опрасването и веднага слѣдъ това, свинкитѣ трѣбва да се хранятъ по-слабо и съ по-рѣдки храни. Слѣдъ това храненето се засилва, като се пази свинята да не се нагоява. Ако до това врѣме сме хранили свинята два пѣти на день, сжщата храна започваме да даваме на 3 даже 4 пѣти. Врѣмето за залагане на храната трѣбва да се спазва винаги точно. Да се не забравя, че неспазването на опрѣдѣленото за хранене врѣме, се отразява извънредно злѣ върху отдѣлянето на млѣкото, а при свине, които уговяваме — върху добрия вървежъ на уговяването. Залагането на храната на свинетѣ е най-добрѣ да става:

- 1) при двукратно хранене на день : въ 6 ч. сутринъ и 6 часа слѣдъ обѣдъ и
- 2) при трикратно хранене на день: въ 6 часа сутринъ, 12 ч. по обѣдъ и 6 ч. слѣдъ обѣдъ.

Развалени, вкиснати или мухлясали храни не трѣбва въ никакъвъ случай да се даватъ на праснитѣ или опрасени свинки, защото прасенцата на хранени съ такива храни свинки страдатъ отъ диария (дрисъкъ), която болестъ въ повечето случаи е пагубна за тѣхъ.

За прѣпорѣчване е, нѣколко дни наредъ слѣдъ опрасването, да се дава, на свинката, както се каза по-горѣ, по-рѣдка храна и то малко затоплена (хладка). Сжщо и солѣта не трѣбва да липсва въ храната на опрасената свинка. Обикновено се смѣта на свиня по 5—7 гр. солъ на день.

6. Хранене на прасетата въ разнитѣ имъ възрасти.

До третата седмица слѣдъ раждането, прасенцата се хранятъ изключително съ майчиното си млѣко, което почти съ никаква друга храна не може напълно да се замѣсти. Слѣдъ това прасенцата почватъ да се опитватъ да взематъ и други храни, нѣщо което показва, че и стомахътъ имъ вече е ста-

налъ пригоденъ за по-твърда храна. Отъ третата седмица на малките прасенца, освѣнъ майчиното млѣко, се дава и по малко (до $\frac{1}{4}$ кгр. на глава) ечмикъ или овесъ на зърна. прѣдварително накиснати въ вода, а даже и сухи. Прасенцата охотно почватъ да приематъ даваната имъ по такъвъ начинъ добавъчна храна. Съ това, тѣ не само че се приучватъ да дѣвчатъ, но стомахътъ имъ постепенно се разширява и се приготвява за бѣдащето имъ хранене. Едва въ шестата седмица трѣбва да се започне съ отбиването на прасенцата. Ако още отъ третата седмица сме почнали да ги привикваме къмъ твърда храна, отбиването е съвършено лесно. Прасенцата, които ще се оставятъ, за разплодъ, е най-добрѣ да бозаятъ по дълго врѣме — до 8, а даже и по-вече седмици. Ако прасенцатата не сж еднакви, а между тѣхъ има и по-слабички, то по-силнитѣ и добрѣ развититѣ се отбиватъ по-рано, а по-слабитѣ се оставятъ да бозаятъ още нѣколко дни. Съ това и прѣгарянето (прѣсушаването) на свинката става по-лесно.

Отбититѣ вече прасенца се хранятъ съ ечмикъ, смлѣнъ на ярма или цѣлъ, или пѣкъ съ смѣсъ отъ равни части ечмикъ и овесъ и малко царевича.

Много добра за прасетата е и младата ливадна трѣва, било отъ искусствени или естествени ливади.

Всички мъжки прасета, които нѣма да се оставятъ за нерѣзи и не сж скопени, до като сж бозали, трѣбва да се скопятъ къмъ 7—8 седмичната имъ възраст, защото тогава това става най-лесно и раничкитѣ отъ скопяването зарастватъ най-бърже. До 3—4-ия мѣсець, прасенцата се изкарватъ на вѣнъ да играятъ и да ровятъ, но слѣдъ тая възраст, тѣ трѣбва да отиватъ редовно на паша. Слѣдъ изтичането на 3—4-ия мѣсець, мъжкитѣ нескопени прасета трѣбва да се отдѣлятъ отъ женскитѣ, защото у добрѣ развити и хранени прасета въ тази възраст настѣпва вече половата зрѣлостъ и не е изключена възможността да стане заплодяване. Негоднитѣ за разплодъ мъжки и женски прасета, ако стопанинътъ нѣма самъ да ги угодява, се продаватъ, Ако ли

пъкъ ще се угодяватъ въ стопанството трѣбва да се подготвятъ къмъ угодяването, като женскитѣ се кастриратъ (скопаватъ).

Въ тази възраст, храната на прасетата трѣбва да бѣде по-разнообразна. По край пашата, тѣмъ се дава ечмяна ярма, примѣсена съ малко царевичена такава, остатъци отъ кухнята и пр. Изобщо, на малкитѣ прасета, прѣдначени за разплодъ, трѣбва да се даватъ храни, които образуватъ по-малко тлъстини, а подпомагатъ растежа и образуването на коститѣ (скелета) и мускулитѣ. Такива храни сж: овесътъ, ечмикътъ. зелената храна и пр.

Най-благоотворно влияние върху развитието на скелета и мускулатурата на младитѣ животни указва изкарването имъ на паша и движението имъ на свобода. Тамъ тѣ, не само че иматъ възможность да се движатъ и свикнатъ къмъ природнитѣ незгоди, но и сами си намиратъ необходимитѣ минерални вещества, (варъ и др.) толкова потрѣбни за образуването на скелета.

в. Хранене на нерѣза.

Нерѣзътъ трѣбва да се храни по-добрѣ и съ по-силни храни, за да се запази неговата енергия и да остане винаги съ добрѣ развито тѣло. И тогава, когато нерѣзътъ се изкарва на паша заедно съ свинетѣ, пакъ трѣбва да се храни по-силно, защото нему не му остава много врѣме за пасене, тъй като той постоянно е въ движение отъ свиня на свиня.

Слѣдъ като нерѣзътъ е навършилъ 8—10 мѣсеца, почваме да го пушаме да покрива свинетѣ. Но понеже въ тази възраст той още не е завършилъ растежа си, тоза да може той едноврѣменно и да расте и да покрива и заплодява свинкитѣ, трѣбва да му се дава и по-силна храна, особено такава, която съдържѣ повече бѣлтъчни вещества. За да не стане нерѣзътъ тежъкъ и лѣнивъ (отпуснатъ), трѣбва да се избѣгва нагояването му. Овесената и ечмянната ярма, примѣсени съ малко царевича, крѣмното цвекло, голията и зелената трѣва, сж най-добритѣ и подходящи храни за нерѣза.

г. Хранене на младитѣ свинки до заплотдването имѣ.

Храненето на младитѣ свинки трѣбва да става, сѣщо така, съ храни, които не причиняватъ затлъстяване, а подпомагатъ растежа. Затлъстяването на младитѣ свинки води къмъ безплодие. Казахме вече и на друго мѣсто, че свинки, които сѣ затлъстѣли или съвсѣмъ не се разпасватъ, или, ако се разпасатъ и заплотдятъ, даватъ малко и не добръ развити прасета.

Много важно условие за развитието на младитѣ свинки е изкарването имъ на паша. Чистиятъ въздухъ и постоянното имъ движение на свобода, помагатъ извънредно много за тѣхното закаляване и развитие. Обаче, колкото и добра да бѣде пашата, тя не може да даде на младитѣ животни въ достатъчно количество всички хранителни вещества, необходими за всестранното имъ развитие. Ето защо, покрай пашата, на младитѣ свине трѣбва да се дава и малко зърнена храна (ечимикъ или царевица).

Прѣзъ зимата, когато нѣма паша, младитѣ свине се хранятъ съ ярма отъ

ечимикъ или овесъ. къмъ които може да се примѣси и $\frac{1}{3}$ до $\frac{1}{2}$ царевица. Освѣнъ това, дава имъ се дневно по 5—6 кгр. крѣмно цвекло или тикви.

7. Отгледване на свинетѣ.

а. Оборно отгледване.

Когато говорятъ у насъ за свинята разбиратъ обикновено най-мръсното и нечисто животно. Свинята, обаче, обича не по-малко чистотата, отколкото другитѣ домашни животни и не заслужава онова прѣнебрѣжение, съ което се отнасяме къмъ нея. Подобно на всички други домашни животни, свинята обича сѣщо така чистъ и провѣтривъ оборъ. Поставена въ такъвъ оборъ, една здрава свиня никога не изнечиства леглото си. Вѣрно е, че свинята се търкаля въ всѣки гьолъ или локва, но това тя прави, или за да се разхлади, или за да се отърве отъ паразититѣ, които сѣ я нападали. Свинята, обаче, не изпуска да се изкѣпи и въ чиста вода, щомъ като ѝ се удаде случай да намѣри такава. Честото кѣпане и въобще

почистването кожата на свинята, дѣйствиува благотворно върху нея. Ето защо, когато свинята се отгледва оборно и нѣма възможностъ да се изкара до рѣката или барата, за да се изжпи, тя трѣбва често да се изжпва въ обора.

Мѣстото, кждѣто стоятъ свинетѣ, трѣбва да се държи винаги чисто, като изверженията и мократа постеля се изнасятъ ежедневно. Чиста и суха постеля трѣбва да се дава винаги на свинята. По отношение подържането чистотата въ свинарницата, у насъ се правятъ голѣми опущения. Свикнали да гледаме на нея, като на най-мръсното животно, никой не мисли да създаде удобно, чисто и сухо помѣщение за свинята. Бѣднитѣ животни, затворени въ най-мизерни дупки, тѣнятъ прѣзъ цѣлия си животъ въ калъ и смрадъ. Естествено е, че отъ поставената при такива условия свиня, нѣма да получимъ такава полза, каквато би могло да се очаква.

Какъ трѣбва да бжде построена свинарницата, нѣма да разглеждаме въ настоящата книжка, защото по този въпросъ сжщата библиотека ще издаде специална

книжка.*) Тукъ ще споменемъ само, че едва ли нѣкждѣ сжществуватъ свинарници по-мизерни отъ тия, които виждаме у насъ. Съ сжщитѣ материали, при по-голѣма заинтересованостъ и съобразителностъ, могатъ да се създадатъ дѣйствително удобни за свинетѣ помѣщения.

Държането на свинетѣ за разплодъ изключително въ обора е свързано винаги съ неуспѣхи. Постоянното стоене въ обора и дишането на задушния и разваленъ въздухъ способствува за отслабване на дихателнитѣ органи и храносмилането и въобще на цѣлия организъмъ. Ето защо, тамъ кждѣто нѣма възможностъ да се изкарватъ разплоднитѣ свине на паша, тѣ трѣбва да се изкарватъ поне по 3—4 часа на день вънъ отъ обора, за да се раздвижатъ и подишатъ чистъ въздухъ. Въ такъвъ случай, свинарницата трѣбва да бжде свързана съ дворъ за разходка на свинетѣ. Въ този дворъ свинетѣ трѣбва да прѣ-

*) „Какъ да си построя евтини, удобни и хигиенни обори за добитѣка?“ (Практически съвети и упжтвания съ планове, скици и рисунки), отъ Инженеръ Т. Поптошевъ и Г. С. Хлѣбаровъ, агрономъ.

карватъ по-голѣмата частъ отъ деня на открито. За създаване на сѣнка прѣзъ горещитѣ дни и завѣтъ въ лошо врѣме, въ двора трѣбва да се посадятъ дървета или храсте, подъ които свинетѣ да се подслоняватъ. Изверженията и нечистотиитѣ въ двора ще трѣбва отъ врѣме на врѣме да се почистватъ и изнасятъ. Добрѣ е сжщо, ако отъ врѣме на врѣме горниятъ пластъ да дворното мѣсто се изтъргва и изнася, като вмѣсто него се насипва прѣсна земя или пѣськъ.

Оборното държане на свинетѣ за разплодъ е въобще по-сжпо и резултатитѣ отъ него сж не винаги задоволителни.

6. Пасбищно отгледване на свинетѣ.

Практиката показва, че за засилване и запазване здравиято на животнитѣ, нищо не помага тѣй добрѣ, както пашата. Пуснатитѣ свободни на открито животнитѣ иматъ възможностъ да използватъ чистия въздухъ, съ което се засилва бѣлиятъ дробъ и кръвта се прѣчиства и насища съ кислородъ.

Чрѣзъ постояннитѣ движения, които ставатъ на пасището, се улѣснява храносмилането и се подпомага развитието на тѣлото. Пазбищното отгледване на свинята спомага извънредно много за нейното закаляване, прави я по-издържлива противостойчива на болеститѣ, поевтинява извънредно много нейното хранене и намалява до голѣма степенъ разносцитѣ за свинарницитѣ, тѣй като не е потребно тѣ да бждатъ толкова обширни, както при оборното държане; тѣ могатъ да бждатъ направени освѣнъ това отъ по-евтинъ и по-простъ материалъ.

За да може свинята да се нахрани само отъ пасището, то трѣбва да бжде обрасло съ добра, гжста, висока и сочна трѣва. Застарѣлата трѣва не може да се използва отъ стомаха на свинята. Разбира се, че ако оставимъ свинята на селското пасище, каквото то е за сега у насъ, тя не само че не може да се изхрани, но е обрѣчена на гладъ. Освѣнъ това, всички общински мери у насъ, не само че не сж подходящи като пасища, но и самото имъ използване

е тъй неразумно, че тѣ по-скоро могатъ да се нарѣкатъ игрища за добитѣка, отколкото пасища. Селскитѣ пасища сж неподходящи и недостатѣчни за всичкия добитѣкъ, но още повече тѣ сж такива за свинетѣ. За да могатъ свинетѣ да се изхранятъ само на пасището, на него трѣбва да има по-изобилна, млада и сочна трѣва, особено такава състояща се отъ пеперудоцвѣтни (легуминозни) растения. Голѣма частъ отъ сегашнитѣ селски мери би могла да се използвава като истински пасища за добитѣка, въ това число и за свинетѣ, но за да стане това, необходимо е да се измѣни начинътъ на тѣхното използване. Прѣди всичко, пасищата ще трѣбва да се запазятъ отъ безразборното имъ газене въ всѣко врѣме. Отъ друга страна, ще трѣбва да се взематъ мѣрки за тѣхното почистване и разграблюване, за да се запази влагата и се подобри чима; ще трѣбва да се позасѣятъ и снабдятъ съ удобни водопои. Слѣдъ всичко това, ще трѣбва да се направи едно разумно разпрѣдѣление, та да може, до като едни парцели се пасятъ,

трѣвата въ другитѣ да се подигне. Тамъ, кждѣто общинскитѣ пасища не сж достатѣчно обширни и из бщо липсватъ естествени пасища за свинетѣ, ще трѣбва да се засѣятъ искусствени такива. Това могатъ да направятъ земледѣлцитѣ всѣки отдѣлно за себе си, или пъкъ, за да се се намалятъ разносцитѣ за пастиритѣ, могатъ да се сдружатъ нѣколко души и да си засѣятъ общо пасище.

Споредъ това, каква е почвата и климата на дадено мѣсто, пасищата за свинетѣ ще бждатъ засѣти съ различни трѣви. Тамъ, кждѣто има влажни почви, най-добрѣ е пасището да бжде засѣто съ детелина. За жалостъ, у насъ много малко сж мѣстата, на които детелината може съ успѣхъ да вирѣе. Ето защо, въ повечето случаи, ние ще трѣбва да прибѣгнемъ къмъ люцерната и експарзетата или пъкъ къмъ нѣкои други трѣвни смѣски, подходящи за почвата, на която ще ги сѣемъ,

Всѣко пасище, било то естествено или искусствено, трѣбва да бжде снабдено съ водопой, за да могатъ животнитѣ, които пасятъ по него, да на-

мърятъ въ всѣко врѣме вода, да ута-
ложатъ жаждата си. Сжщо така на па-
сищата трѣбва да се създадатъ плад-
нища, — сѣнчести мѣста за почивка
на животнитѣ прѣзъ горешитѣ часове
на деня.

При използването на естественитѣ
ливади или общинскитѣ пасища отъ
свинетѣ, постѣпваме по слѣдния начинъ:
прѣдначената за паша парцела се
раздѣля на 4 равни части, както това
се вижда отъ долната скица. На про-

№ 1	№ 2
№ 3	№ 4

лѣтъ, когато трѣвата се дигне на 8—
10 см. и врѣмето не е дъждовито, сви-
нетѣ се пущатъ да пасатъ въ първата
парцела и, за да не ровятъ и развалятъ
пасището, постѣпва се по начина, опи-
санъ по долу при използването на ис-
куственитѣ пасища. Слѣдъ изпасването

на първата парцела, минава се въ вто-
рата, третата и четвъртата; слѣдъ из-
пасването на послѣдната парцела ми-
нава се пакъ на първата. Тѣй като сви-
нетѣ използватъ само младата трѣра,
а застарѣлата и изгорѣла трѣва минава
прѣзъ храносмилателния имѣ каналъ
почти неизползувана, то при опрѣдѣляне
голѣмината на парцелитѣ трѣбва да се
съобразяваме съ количеството на сви-
нетѣ. Голѣмината на парцелитѣ трѣбва
да бжде такава, че свинетѣ да могатъ
да изпасватъ трѣвата въ скоро врѣме
и да прѣминатъ къмъ другитѣ парцели,
прѣди трѣвата въ тѣхъ да е застарѣла.
Ако врѣмето бжде много благоприятно
за растежа на трѣвата, то за да се прѣд-
пази послѣдната въ накая парцела отъ
застарѣване, можемъ да я окосимъ, като
правимъ смѣтка, че тя ще изкара на-
ново, до като дойде редъ свинетѣ да се
пуснатъ въ нея.

По сжщия начинъ грѣбва да става
и използването на горскитѣ пасища.
За да дадемъ възможность да се изпол-
зуватъ охлювитѣ, червеитѣ и др., които
служатъ сжщо така за храна на сви-

нетѣ, горското пасище се подѣля на парцели, въ които свинетѣ се пуцатъ послѣдователно.

Когато вече лѣтото е доста напреднало и трѣвата застарѣе, тогава нивитѣ вече сж пожънати, снопитѣ отъ тѣхъ сж дигнати и ние можемъ вече да вкараме свинетѣ въ стърнищата, кждѣто тѣ намиратъ изобилна храна. Прѣзъ това врѣме пасището се оставя на почивка.

Отъ искусствениятѣ пасища, за свинетѣ най-добро е детелиновото, слѣдъ него иде люцерновото, експарзетовото и пр. Обикновено за двѣ свине се смѣта единъ декарь искусствено паединъ декарь искусствено па сище. Отъ това мѣсто тѣ могатъ да се изхраняватъ почти прѣзъ по-олѣмате часть на годината.

Използуването на искусствениятѣ пасища става по слѣдния начинъ:

Ако пасището е по-голѣмо отъ 2—3 декара, то се раздѣля на 9 парцели, а ако е по-малко, раздѣля се на четири или шестъ парцели.

1	2	3
Една слѣдъ друга биватъ изпатвани		
4 Окосява се и се изхранва на малки прасенца или други добитъкъ и слѣдъ това се пасе	5 Както № 4 окосява се и слѣдъ това се пасе.	6 Слѣдъ като израстне, окосява се за другия добитъкъ или за свинетѣ при дъждовно врѣме.
7	8	9
Единъ пжтъ се покосяватъ за сѣно слѣдъ това се пасе. Втори пжтъ се косятъ за сѣно и слѣдъ това се пасатъ.		

Въ горната скица е показано, какъ би могло да се нареди използването на едно искусствено пасище отъ свинетѣ. Разбира се, че въ зависимостъ отъ количеството на свинетѣ, голѣмината на пасището и растежа на трѣвата, ще трѣбва да се нагласява и самото използване. И тукъ, както при използването на

естественото пасище, важи правилото: парцелитъ да бждатъ толкова голъми, че всичката тръва отъ тѣхъ да може да се изпасе, до като е по-млада и сочна.

Въ зависимостъ отъ развитието на тръвата, използуването на пасището въ началото на пролѣтъта може да започне отъ 15—20 априлъ, когато тръвата се дигне на 8—10 см. Ако пролѣтъта е влажна и топла и тръвата расте бърже, то за паша на свинетъ ще се използуватъ само 3—4 парцели, а всички останали парцели ще трѣбва да косимъ, било за зелена храна на другия добитъкъ, било за приготвление на сѣно.

Не трѣбва да се забравя, че опрасенитъ свинки, прѣзъ първитъ три дена отъ опрасването, не трѣбва да се изкарватъ на паша въ детелинови, люцернови или експарзетови пасища. На такива свине не бива и да се дава покосена тръва отъ тѣзи пасища, защото вимето имъ се възпалява, а малкитъ прасата получаватъ диария. Слѣдъ третия день, можемъ да почнемъ да имъ

косимъ по малко тръва, а на пасището се пущатъ едва слѣдъ 14 дена.

За да не се разваля пасището, не трѣбва да се позволява на свинетъ да го ровятъ. Това се постига, като свинетъ не се оставатъ да прѣстояватъ въ пасището продължително врѣме. Само слѣдъ като свинетъ се нахранятъ, тѣ започватъ да ровятъ и да търсятъ нѣщо покусно отъ тръвата. Ето защо, за да се избѣгне ровенето, свинетъ не трѣбва да се задържатъ въ пасището повече отъ 1—1½ часа. Тогава свинетъ ще трѣбва да се вкарватъ въ пасището по 4 пжти на день, а именно сутринъ въ 4—4½ часа и въ 9 часа и слѣдъ обѣдъ въ 3 и 7 часа.

За да се отнеме възможността на свинетъ да ровятъ, нѣкои имъ поставятъ на края на зурлата по една халка. Снабдената съ такава халка свиня дѣйствително не рови, защото при всѣки опитъ да направи това, халката ѝ причинява болки. Обаче, като се има прѣдвидъ, че свинята не рови само за удоволствие, а по-често това тя прави, за да си търси необходимитъ за развитието

и минерални вещества, то поставянето на халка на рилото на свинята не е оправдателно. Не само не трѣбва да прѣпътствуваме на свинята да рови, но трѣбва да ѝ даваме по-голѣма възможност за това.

Въ дъждовно и въобще мокро врѣме, свинетѣ не се изкарватъ на паша, защото чрѣзъ газенето въ такова врѣме, пасището се разваля. Въ такива дни на свинетѣ се поднася окосена трѣва.

Прѣди изкарването свинетѣ на паша, както и слѣдъ изкарването имъ отъ пасището, тѣ трѣбва да се напоятъ.

При едно уредено искусствено детелиново, люцерново или експарзетово пасище, размѣритѣ на което отговарятъ на числото на свинетѣ, на послѣднитѣ не е нужно да се дава друга добавъчна храна. Свинетѣ, като не се надѣватъ че ще получатъ въ обора нѣкаква храна, ядатъ лакомо трѣвата прѣзъ всичкото врѣме, до като прѣкарватъ на пасището. Когато, обаче, трѣвата на пасището намалѣе, на свинетѣ трѣбва да се дава и прибавъчна храна. Въ такъвъ случай, за прѣпоръчване е да се дава ечмикъ

и царевицата, а ако трѣвата е застарѣла — трици.

До като нивитѣ се пожънатъ и снопитѣ вдигнатъ, свинетѣ все още намиратъ достатъчно храна на едно такова пасище, каквото описахме по-горѣ. Слѣдъ прибирането на снопитѣ, пасището може да се изостави, а свинетѣ се изкарватъ по стърнищата, кждѣто намиратъ достатъчно храна, (опадали зърна, класове, корени и др.). Отъ начало, когато започнемъ да изкарваме свинетѣ по стърнищата, нѣма нужда да имъ даваме добавъчна храна. По-късно, обаче, когато стърнищата се угазятъ и опасатъ, на свинетѣ трѣбва да се залага храна и въ обора. Ако пасището не е още изгорѣло, свинетѣ се вкарватъ всѣки денъ въ него и слѣдъ това се изкарватъ по стърнищата.

Не трѣбва да се забравя, че на младитѣ, още не завършили развитието си прасета и свине е необходимо, освѣнъ пашата, да се дава и по малко зърнена храна (ечмикъ, овесъ, трици, царевица и др.).

Когато свинетѣ почнатъ да се изкарватъ по стърнищата, тѣ чувствуватъ голѣма жажда, затова тѣ трѣбва по-често да се поятъ.

Поради голѣмитѣ изгоди, които дава, пасбищното отгледване на свинетѣ трѣбва да се възприеме отъ всички свиневъдци у насъ.

8. Угояване на свинетѣ.

Цѣль на угояването.

Като се говори у насъ за угояване на свинята, обикновено се разбира само производството на масъ. Това разбиране не всѣкога отговаря на сжщността на работата, защото не всѣкога цѣльта на угояването е само добиването на повече масъ. Цѣльта на угояването може да бжде двойка. Въ нѣкои случаи угояването се явява като една подобрителна работа, чрѣзъ която искаме да направимъ по-сочно и по-тлъсто месото на измършавѣли (слаби), но завършили своя растежъ свини. Въ такъвъ случай, производството на масъ добива не само първостепенно значение, но става и

главна цѣль на угояването. Въ други случаи въпросътъ се касае за възможното най-голѣмо производство на вкусно месо отъ млади животни, които още растатъ. Въ такъвъ случай, производството на тлъстини се желае, но то се явява вече не като главна, а като второстепенна цѣль.

Ето защо, прѣди да почнемъ да угояваме, трѣбва да опрѣдѣлимъ ясно и точно, каква ще бжде цѣльта на угояването, което прѣдприемаме, защото разнитѣ цѣли се постигатъ по различни пжтища и съ помощта на различни срѣдства.

До като отъ старитѣ свине, които сж завършили своя растежъ, не можемъ да очакваме образуването на повече мускули (месо), при младитѣ свине образуването на мускули е още възможно. При угояване на стари свине ние не можемъ да получимъ отъ тѣхъ повече месо; послѣдното може да стане само по-сочно и пропито съ тлъстини. Въ такъвъ случай цѣльта на угояването е да се получи по възможностъ повече масъ. Когато, обаче, се угояватъ млади

свине, които още не сж завършили своето развитие, едновременно съ образуването на тлъстинитѣ става и увеличение на мускулнитѣ клетки, значи образува се и месо. Тукъ главната цѣль на угодяването е да се образува повече и по-вкусно месо, а образуването на масъта се явява като второстепенна цѣль.

Изборъ на свине за угодяване.

И въ двата случая, чрѣзъ угодяването се стрѣмимъ да увеличимъ натрупването на месо и масъ по онѣзи части, на животинското тѣло, отъ които се добиватъ най-доброкачествени продукти.

При угодяването, на свинетѣ се даватъ храни, които тѣ прѣвръщатъ въ месо и масъ. Угодяването може да се сравни съ работата въ едно фабрично заведѣние, въ което суравитѣ материји се облагородяватъ, т. е. тѣ се прѣработватъ въ по-цѣнни продукти. При угодяването, свинетѣ играятъ ролята на машинитѣ въ фабричното заведѣние. Ако машинитѣ на една фабрика не сж добри или сж изтъркани, то и производ-

ството имъ ще бжде лошо или най-малко незадоволително. Съвършено еднакъвъ е случая и при угодяването. Ако поставимъ за угодяване не добри, не здрави свине, то и резултатътъ отъ угодяването ще бжде незадоволителенъ, лошъ и нѣма да оправдае употребената храна и направенитѣ разноси около угодяването. Слѣдователно, за да имаме успѣхъ при угодяването, трѣбва да подберемъ подходящи за такава работа животни. Прѣди всичко, животнитѣ, които ще угодяваме, трѣбва да бждатъ здрави. Болнавитѣ, хилавитѣ свине, не трѣбва да се употребяватъ за угодяване, защото не си плащатъ нито храната, нито положения трудъ.

Слѣдъ като сме избрали веднажъ подходящи свине за угодяване, трѣбва да се погрижимъ да ги поставимъ при условия, благоприятни за образуването на масъ и месо. Прѣди всичко, трѣбва да се погрижимъ да намѣримъ удобно за цѣльтъ помѣщение. Последното трѣбва да бжде здравословно, сухо и поставено на мѣсто, около което нѣма голѣмо движение и шумъ.

Възрастта на свинетѣ играе голѣма роля при угодването. Както и погорѣ казахме, образуването на ново месо е възможно само при младитѣ, незавършили още своя растежъ свине; когато увеличението броя на мускулнитѣ клѣтки при старитѣ свине е невъзможно. Въ зависимостъ отъ това ще избираме и хранитѣ, съ които ще угодяваме. Възрастнитѣ вече свине ще хранимъ съ храни, които служатъ повече за образуване на тлъстини, като при това ще се грижимъ да запазимъ угодяванитѣ животни здрави. Младитѣ свине, обаче, ще хранимъ съ храни, които спомагатъ освѣнъ за образуването на тлъстини, но създаватъ условия и за растежа на животнитѣ.

За да могатъ животнитѣ, които угодяваме, да използватъ добръ храната и да я прѣвърнатъ въ месо и масъ, трѣбва да отстранимъ всички причини, които прѣчатъ на това. Свинетѣ, които угодяваме, трѣбва по възможностъ да се движатъ по-малко. Освѣнъ това, на угодяванитѣ свине трѣбва да се осигури пълно спокойствие, като се избѣг-

ватъ излишнитѣ дразнения, шумъ и т. н., защото съ това животнитѣ изразходватъ енергия за смѣтка на храната, която имъ даваме.

Кастрация (скопяване).

Избранитѣ за угодяване свине трѣбва да се кастриратъ (скопятъ), прѣди да се започне угодяването имъ. Кастрацията се извършва, както на мжжкитѣ свине, така и на женскитѣ. При мжжкитѣ, тя се състои въ изрѣзване на половитѣ жлѣзи (яйцата), а женскитѣ — въ отстранение на яйчницитѣ имъ. Кастрацията и въ двата случая е една лесна и съвършено не рискована операция, когато се извършва отъ опитно лице. У насъ най-добръ е кастрацията да прѣдоставяме на ветеринарнитѣ лѣкари и фелдшери. Въ Сърбия, кждѣто угодяването на свине се практикува въ голѣми размѣри, кастрацията, както на женскитѣ, така и на мжжкитѣ свине, се извършва отъ практики, съ извънредно голѣма сигурностъ и вѣщина. Слѣдъ като напоследъкъ у насъ се за-

бълъзва едно голъмо засилване на броя на угодванитъ свине, врѣме е ветеринарнитъ лѣкари да подготвятъ, чрѣзъ специални курсове, лица-практици по кастрацията, особено на женскитъ свине. Слѣдъ кастрирането, свинетъ ставатъ спокойни — условие твърдѣ важно за успѣшното имъ угодване.

Кое е най-благоприятното врѣме за угодването?

Въ дребнитъ земледѣлски стопанства, кждѣто ежегодно се угодватъ само по нѣколко свине, най-благоприятното врѣме за угодването е есенъта и началото на пролѣтъта. При по-едритъ стопанства и въобще тамъ, кждѣто има повече остатъци, които могатъ да служатъ за храна на свинетъ, угодването може да става непрѣкъснато прѣзъ цѣлата година. Въ такъвъ случай сж необходими специални помѣщения.

Угодването на млади свине започва съ настѣпването на пасбищния сезонъ. На пасбището свинетъ иматъ възможность да се движатъ, при което обра-

зуването на мускули — главната цѣль при угодване на млади свине — се подпомага.

а. Оборно угодване на свинетъ.

Врѣмето, прѣзъ което трае угодването, се раздѣля на три периода. Въ началото, свинетъ, които се угодватъ, понеже сж по-мършави и изгладнѣли, иматъ по-голѣмъ апетитъ и ядатъ съ голѣма охота всичко, каквото имъ се поднесе. Добрѣ е, прѣзъ първата седмица слѣдъ затварянето на свинетъ за угодване, да имъ се даватъ прѣзъ день или два между другата храна и такива храни, които разслабватъ, като напр. малко трици, крѣмно цвекло, тикви и др. Слѣдъ това подготвление на свинетъ за угодване се започва хрененето имъ съ по-невкуснитъ, по-грубитъ и по-обемиститъ храни, съ които се разполага. Това трае, до като свинетъ почнатъ да се загодватъ и апетитътъ имъ намалѣе. При това, не трѣбва да се забравя, че нетрѣбва въ никакъвъ случай да се прѣкалява съ количеството на

храната. Ако още въ самото начало почнемъ да даваме на свинетѣ храна въ изобилие, тѣ въ скоро врѣме ще се прѣситятъ, ще загубятъ апетита си и нѣма да могатъ да се угоятъ напълно. За да не стане това, количеството на храната трѣбва постепенно да се увеличава, като прѣзъ първата седмица започнемъ съ 2—2½ кгр. зърнена храна на свиня дневно. Даването на по-грубитѣ и обемисти храни прѣзъ първия периодъ на угояването има и това значение, че чрѣзъ тѣхъ стомахътъ на угояванитѣ свине се разширява, което е отъ голѣмо значение за угояването по-нататъкъ и използването на храната.

При избора на храната за угояване на свинетѣ, трѣбва да се има за правило: когато угояваме по-стари свине, при които главната цѣль е образуването на масъ, трѣбва да се избиратъ храни, които способствуватъ за образуването на тлъстини; като напр. царевичата, картофитѣ, желждътъ и т. н. Угояваме ли по-млади свине, които освѣнъ тлъстинитѣ образуватъ и мускули, трѣбва да имъ даваме храни, които съдържатъ и

достатъчно бѣлтъчни вещества, необходими за образуването на месо. Такива храни сж напр. ечмика, трицитѣ, овеса и т. н.

Хранението на свинетѣ, които се угояватъ, трѣбва да става винаги въ опрѣдѣленитѣ врѣмена, които трѣбва точно да се спазватъ прѣзъ всичкото врѣме на угояването. Най-добрѣ е свинетѣ да се хранятъ три пѣти на день: сутринъ въ 7 часа, по обѣдъ въ 12 ч. и вечеръ въ 6 часа. Слѣдъ всѣко хранене, на свинетѣ трѣбва да се дава достатъчно чиста вода за пиене. Врѣмето на храненето трѣбва да се спазва точно. Щомъ свинетѣ се нахранятъ и напоятъ, тѣ лѣгатъ и стоятъ така спокойно, до като имъ дойде пакъ врѣмето за хранене. Не се ли спазва точно врѣмето за хранене, свинетѣ постоянно се безпокоятъ и очакватъ да получатъ храна. При всѣко тропване или малъкъ шумъ тѣ се вдигатъ, грухтятъ, очаквайки стопанина да ги нахрани.

Първиятъ периодъ на угояването продължава, до като свинетѣ се полуугоятъ. Слѣдъ това, тѣ ставатъ вече по-

тежки и мързеливи и апетитът им се малко намалява. Тогава вече трѣбва да започнемъ да ги хранимъ съ по-вкусни и по-силни храни, които иматъ по-малкъ обемъ, но съдържатъ сжщото количество хранителни вещества, както даванитѣ на свинетѣ прѣзъ първия периодъ на угодяването. Прѣзъ втория периодъ на угодяването, свинетѣ могатъ да се хранятъ само два пѣти на день: въ 8 часа сутринъ и 4 часа слѣдъ обѣдъ. Прѣзъ врѣмето, между тѣзи часове, нагоенитѣ свине лежатъ спокойно върху дадената имъ суха постеля. Но съ напредването на угодяването, свинетѣ постепенно почватъ да губятъ апетита си (заситяватъ), дишането имъ става тежко, всички части на тѣлото имъ се закржгляватъ и се натрупватъ съ тлъстини.

Угоятъ ли се свинетѣ достатъчно, вториятъ периодъ на угодяването се завършва и настѣпва вече третия. Прѣзъ този периодъ, който трае най-късо врѣме, свинетѣ трѣбва да се хранятъ съ най-добритѣ и най-вкуснитѣ храни, за да стане угодяването пълно и да се прѣдаде на сланината по-добъръ видъ.

Въ насъ, кждѣто въ повечето случаи угодяването на свинетѣ става съ желждъ, царевица или картофи, за завършването на угодяването трѣбва да се употребѣи ечмика, който прави сланината по-стѣгната.

Въ Сърбия, кждѣто со угодяватъ свине въ по-голѣмо количество, се употребява изключително царевица. За угодяване тамъ се подбиратъ свине, които сж навършили $1\frac{1}{2}$ —2 год. Всички прѣд-назначени за угодяване свине, мжжки или женски, се скопяватъ и се затварятъ за угодяване. Първитѣ двѣ седмици свинетѣ се хранятъ по-слабо, като освѣнъ царевица имъ се дава 2—3 пѣти прѣзъ седмицата и по малко смляна ярма или трици. Царевицата се дава несмляна — на зърна. Угодяването продължава отъ 4—6 мѣсеци, като за една свиня се изразходва отъ 600 до 800 кгр. царевица. Отъ 100 кгр. изхранена царевица, се получава $16\frac{1}{2}$ —17 кгр. прирѣстъ (увеличение на живото тегло), или, съ други думи, 1 кгр. живо тегло се добива срѣдно съ 6 кгр. царевица.

Отъ правенитѣ опити съ английски и баварски свине, намѣрено е, че тѣ сж увеличавали теглото си дневно отъ 0.750—0.850 кгр. Прѣзъ третия (последния) периодъ на угодяването, живото тегло се увеличава по-слабо. При монголицата сж наблюдавани случаи, при които угодяванитѣ свине сж нараствали съ 1.250—1.850 кгр. дневно.

При добръ угоена свиня, половината отъ теглото ѝ се пада на месото и коститѣ, а останалата половина на тлъстинитѣ. Има обаче, случай, при които три пети отъ цѣлото тегло е тлъстини и само двѣ пети е кости и месо.

6. Пасбищно угодяване на свинетѣ.

За пасбищно угодяване се подбиратъ обикновено млади, 4—5 мѣсечни, свине, които се изкарватъ на паша, безъ да имъ се дава друга храна. Резултатитѣ отъ подобно угодяване зависятъ отъ качеството на пашата. Ако имаме възможность да ги изкарваме на паша по детелинови, люцернови или експарзетови ливади, резултатитѣ отъ угодяването ще бждатъ по-задоволителни.

Слѣдъ прѣвършването на пашата, свинетѣ се затварятъ и се захранватъ усилено, за да се доугодятъ и станатъ годни за клане. Тамъ, кждѣто има джбови и букови гори, за храна на свинетѣ се употребява желждъ, който се събира и се дава на свинетѣ, или пъкъ тѣ се изкарватъ на стада въ горитѣ, за да си го търсятъ и събиратъ сами. Слѣдъ свършването и на желждната паша, свинетѣ се затварятъ и се започва усиленото имъ хранене съ зърнени храни, за да се доугодятъ. Намѣрено е, че свине, които прѣзъ първия периодъ на угодяването сж прѣкарвали на пасището, даватъ най-добро месо и сланина за приготвление на консерви, като разни видове суджуци, шумка и др.

9. По-важнитѣ болести по свинетѣ.

По свинетѣ върлуватъ доста много заразителни болести, които често пжти добиватъ голѣмо разпространение и причиняватъ голѣми загуби. Не трѣбва да се забравя, че много по-разумно и по-

лесно е да прѣдпазваме свинетѣ отъ болести, отколкото да ги лѣкуваме. Това има еднакво значение, не само за свинетѣ, но и за другитѣ видове домашни животни.

Доброто и разумно отгледване и хранене сж срѣдствата, чрѣзъ които свиневъдецътъ може да закали и направи свинетѣ си по-издържливи къмъ разнитѣ болести. Но колкото и да бждемъ внимателни, колкото и да сме полагали старание и разбиране при отгледването на свинетѣ, все ще се случи да ги нагази нѣкоя болестъ. Ето защо, всѣки свиневъдецъ трѣбва да бжде запознатъ поне съ най-важнитѣ заразителни болести по свинетѣ и съ срѣдствата за прѣдпазването отъ тѣхъ.

Червенка.

Това е една заразителна болестъ, която напада най-вече възрастнитѣ свине и то лѣтно врѣме.

Заразата се прѣнася най-много съ храната и водата, а така сжщо и съ всички останки отъ умрѣлитѣ отъ такава болестъ свине.

Заболѣлитѣ свине изгубватъ апетита си, омърлушватъ се и опечалени лежатъ заровени въ постелята си, безъ да правятъ опитъ да ставатъ. По тѣлото, особено по корема, гърдитѣ, вжтрѣшната страна на заднитѣ крака и задъ ушитѣ, почватъ да се явяватъ ясночервени пятна, които постепенно ставатъ по-тъмни, виолетови червени, дори зеленикави, подуватъ се и ставатъ болезнени. Обикновено червенката трае 8—10 дни, но когато е въ по-остра форма, животнитѣ умиратъ само въ продължение на 2—3 дни. Изобщо смъртността при червенката е много голѣма — 40 до 80 на сто отъ заболѣлитѣ животни умиратъ.

Щомъ червенката се появи, първото нѣщо, което трѣбва да направи всѣки свиневъдецъ, е да отдѣли здравитѣ животни отъ болнитѣ, като първитѣ се закаратъ въ съвършено чисто и по възможность по-отдалечено помѣщение. Помѣщението, въ което оставатъ болнитѣ животни, трѣбва основно да се дезинфекцира отъ ветеринарнитѣ власти, които, съгласно сжществующитѣ

закони въ насъ, трѣбва веднага да се увѣдомятъ за появяването на тази болестъ.

За прѣдпазване на здравитѣ свине, а така сжщо и за лѣкуването на болнитѣ, прави се прѣсаждане, което трѣбва да се извърши непрѣменно отъ ветеринаренъ лѣкаръ.

Въ селата, въ които често върлува червенката, земледѣлскитѣ сдружавания или общинскитѣ власти, трѣбва да заинтересуватъ населението и влѣзатъ въ споразумѣние съ околийския ветеринаренъ лѣкаръ за прѣдприемането на по-често и редовно инжектиране на свинетѣ въ цѣлото село противъ червенката.

Чумата.

Това е много лоша болестъ по свинетѣ, която се разпространява, не само чрѣзъ храната, водата, тора, но и чрѣзъ въздуха. Признацитѣ на чумата сж различни на тия на червенката. И при чумата се явява почервяване и подуване на кожата. Освѣнъ това, заболѣ-

лото животно загубва апетита си, почва да кашли, дишането му се усилюва, цѣлото му тѣло почва да се вдървява, животното почва да залита, измършавява бърже и въ 1—2 седмици то умира. Има, обаче, случаи кждѣто болестъта се развива само въ 3—9 часа, слѣдъ което настѣпва смъртъта.

Лѣкарства противъ чумата по свинетѣ нѣма. Появи ли се нѣкадѣ, трѣбва да се отдѣлятъ веднага здравитѣ животни отъ болнитѣ и да се съобщи на ветеринарнитѣ власти.

Огненица.

И тя е сжщо така много заразителна болестъ, която често пжти върлува едноврѣменно съ чумата и то при едно и сжщо животно. Поради това, много хора я смѣсватъ съ чумата и ги смѣтатъ като една и сжща болестъ. Заболѣлото отъ огненица животно се умислюва, главата и опашката си държи увиснали надолѣ, дишането му е затруднено, носа и очитѣ му сж възпалени. Често пжти, заболѣлото животно получава диария съ кървави и мериз-

ливи извержения. Най-отличителниятъ признакъ на огненицата е схващането задницата на заболѣлитъ свине. Когато болестъта се развива бърже, заболѣлитъ свине свършватъ само въ нѣколко дни, но често пѣти болестъта продължава 10 и повече дни.

Нѣкакъвъ особенъ лѣкъ противъ огненицата, както и противъ чумата нѣма. Появи ли се нѣкадѣ, трѣбва да се взематъ бързи мѣрки за отдѣлянето на здравитъ и се направи всичко възможно за ограничение на заразата, като сжщеврѣменно незабавно се увѣдомятъ ветеринарнитъ власти.

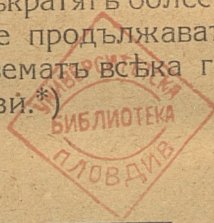
Гърлица.

Тя напада свинетъ обикновено лѣтно врѣме. И тя, подобно на поменатитъ до тукъ болести по свинетъ, причинява голѣма смъртностъ. Гърлицата бърже се разпространява и то чрѣзъ пасищата, кждѣто сж пасли болни животни, водопойтъ, тора и пр. Заболѣлитъ животни загубватъ апетита си, ставатъ неподвижни, температурата имъ се увеличава, дишането е затруднено и съпро-

водено съ хъркане. Освѣнъ това, шията имъ около гърлото, както и пространството между долната челюсть се подуватъ; зурлата и носа се втвърдяватъ и животното нито може да отвори устата си, нито пѣкъ да прѣгълтне нѣщо. Обикновено 80 на сто отъ заболѣлитъ животни умиратъ. Животно, което е прѣкарало веднажъ болестъта, не се заразява втори пѣтъ отъ нея. Лѣкъ противъ тази болестъ нѣма. Въ насъ, като лѣкъ противъ гърлицата, както по свинетъ, така и по биволитъ, които тя сжщо така напада, практицитъ горятъ заболѣлитъ животни, но и това не помага много.

И при гърлицата, както при другитъ заразителни болести по свинетъ, трѣбва да се взематъ прѣдварителни мѣрки. Появи ли се болестъта, трѣбва да изолираме здравитъ отъ болнитъ животни и да се взематъ всички прѣдварителни мѣрки за ограничаване на болестъта. Кочината, въ която сж стояли заболѣли отъ гърлицата животни, трѣбва основно да се прѣчисти и дезинфекцира и най-малко 1—2 мѣсеца

да не се вкарватъ свине въ нея. Умрѣлитѣ отъ гърлица и въобще отъ каквато и да било друга заразителна болестъ свине, трѣбва да се заравятъ дълбоко въ земята и то наедно съ кожата имъ. Осъдително е, да се хвърлятъ умрѣлитѣ свине, незакопани край селото или въ селската бара, както това често се прави у насъ. Ако се дѣйствува по този начинъ, никога нѣма да се ограничатъ и прѣкратятъ болеститѣ по свинетѣ и тѣ ще продължаватъ да върлуватъ, като взематъ всѣка година много хиляди жертви.*)

*) По-подробно върху заразителнитѣ болести по свинетѣ вижъ въ книжка 32 на Популярната земеделска библиотека „Селско Стопанство“ — „Заразителнитѣ болести по свинетѣ и борбата съ тѣхъ“ отъ Д-ръ Вл. Марковъ, бактериологъ при Хигиеническия Институтъ въ София.

Излѣзли отъ печатъ книжки:

(Продължение отъ прѣдната корица).

Цѣна

Книжка 17. Засаждане и отгледване овощни дрѣвчета въ двора. Отъ В. Стрибърни	2:20
Книжка 18. Какъ да си построя етино, удобно и хигиенично жилище? (Съ 34 рисунки, планове и изгледи въ текста). Отъ инженеръ Т. Поптошевъ и Г. С. Хлѣбаровъ	2:80
Книжка 19. Приготовление на ракии, коняци, вермути и ликьори. Отъ Н. Недѣлчевъ	2:80
Книжка 20. Разумно хранене на домашнитѣ животни. Отъ Г. С. Хлѣбаровъ	3:80
Книжка 21. Люцерната. Отъ К. Бояджиевъ	1:80
Книжка 22. Развъждане, отгледване и използване на винята. Отъ Ст. М. Лукановъ	8—
Книжка 23. По-важнитѣ болести и неприятели по жититѣ растения у насъ и борбата съ тѣхъ. Отъ В. Найденовъ. Съ 19 фигури въ текста)	3:80
Книжка 24. Трѣбва ли да торимъ нивитѣ? Отъ Ив. трански	2:40
Книжка 25. Какъ трѣбва да постъпи земеделецътъ, когато му се нанесатъ поврѣди върху полскитѣ имоти? Отъ р. Фетваджиевъ. (Ще излѣзе по-късно)	—
Книжка 26. Подхранване (кърмене) и поене на пчелитѣ. Отъ Д. Стояновъ	2:40
Книжка 27. Изборъ, хранене и гледане на работнитѣ пчелове. Отъ Ж. Ганчевъ	2:80
Книжка 28. Рѣзитба на лозата. Отъ Д. Бъчваровъ. (Съ фигури въ текста)	4:80
Книжка 29. Пероноспората (маната) по лозата и борбата съ нея. Отъ М. Иванчевъ. (Съ 9 фигури въ текста)	4:80
Книжка 30. Разумното използване на горитѣ въ селското стопанство. Отъ М. Дилиановъ (подъ печатъ)	4:80

➡ За прѣпоръчено изпращане на книжкитѣ да се прибавя по 1 левъ за всѣки 5 книжки.

Популярна Земледѣлска Библиотека
„Селско Стопанство“

Излиза подъ редакторството на агрономитѣ

Г. С. Хлѣбаровъ и М. Стоевъ.

(Одобрена и прѣпоръчана отъ Министерството на Зѣмледѣлието и Държавнитѣ Имоти съ окръжно № 3269 20. VI. 1920 год., отъ Министерството на Народното свѣщеніе съ окръжно № 14750 отъ 3 юли 1920 год. за лицнитѣ библиотеки и отъ Министерството на Война и Военно Сѣстицирдуларъ по военното вѣдомство № 54 отъ 5 декември 1919 год. за войсковитѣ части.

Библиотеката дава отдѣлни, завършени и лесно достъпни книжки по всички отрасли на земледелието и всички области, засѣгащи селското стопанство и селския животъ.

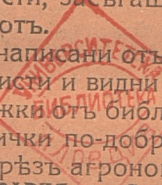
Книжкитѣ сѣ написани отъ най-виднитѣ агрономи и специалисти и видни обществени дѣятелности.

Излѣзлитѣ книжки отъ библиотеката могат се доставятъ отъ всички по-добре уредени книжници въ царството, чрезъ агрономитѣ и направо
Книгоиздателство АГРАРИЯ — София, ул. Вазовъ

На настоятели въ селата, които запишатъ малко 3 абонати за излѣзлитѣ книжки на библиотеката, се прави 20% отстъпка отъ стойността. За повече отъ 5 абонати се прави 30% отстъпка.

Книжкитѣ се изпращатъ само срѣщу прѣдварително изпращане стойността имъ въ издателството съ пощ. записъ или срѣщу наложенъ платежъ.

За прѣпоръчано изпращане да се прилага 1 левъ за всѣки 5 книжки.

 Списъкътъ на книжкитѣ е отпечатанъ въжтрѣшнитѣ страници на корицитѣ.